รูปแห่งความศรัทธา

วิทยานิพนธ์

ของ

กฤษณะ การผุด

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์

พฤษภาคม 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแห่งความศรัทธา

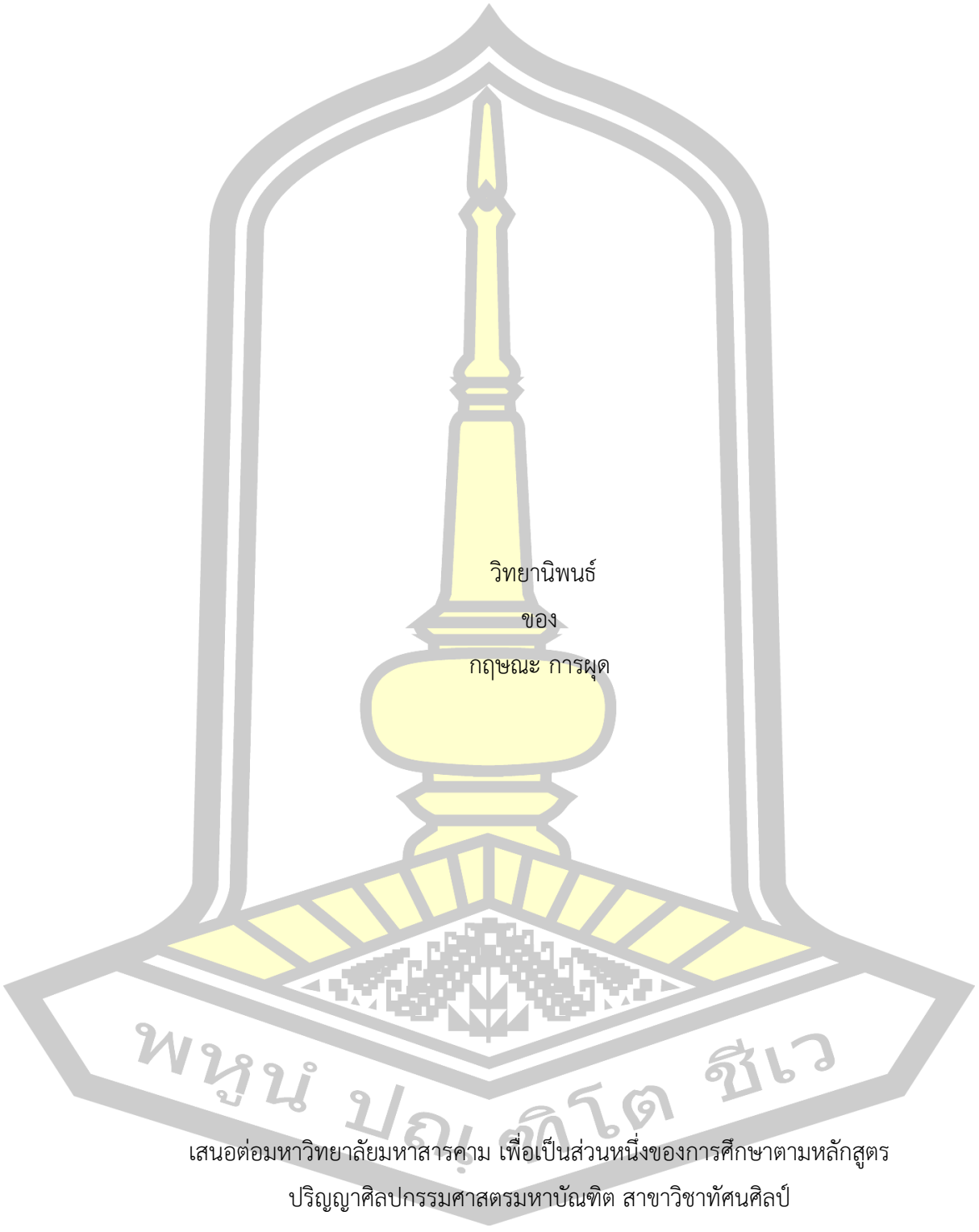

วิทยานิพนธ์

ของ

กฤษณะ การผุด

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์

พฤษภาคม 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Image of Faifh.

Kritsana Kanphut

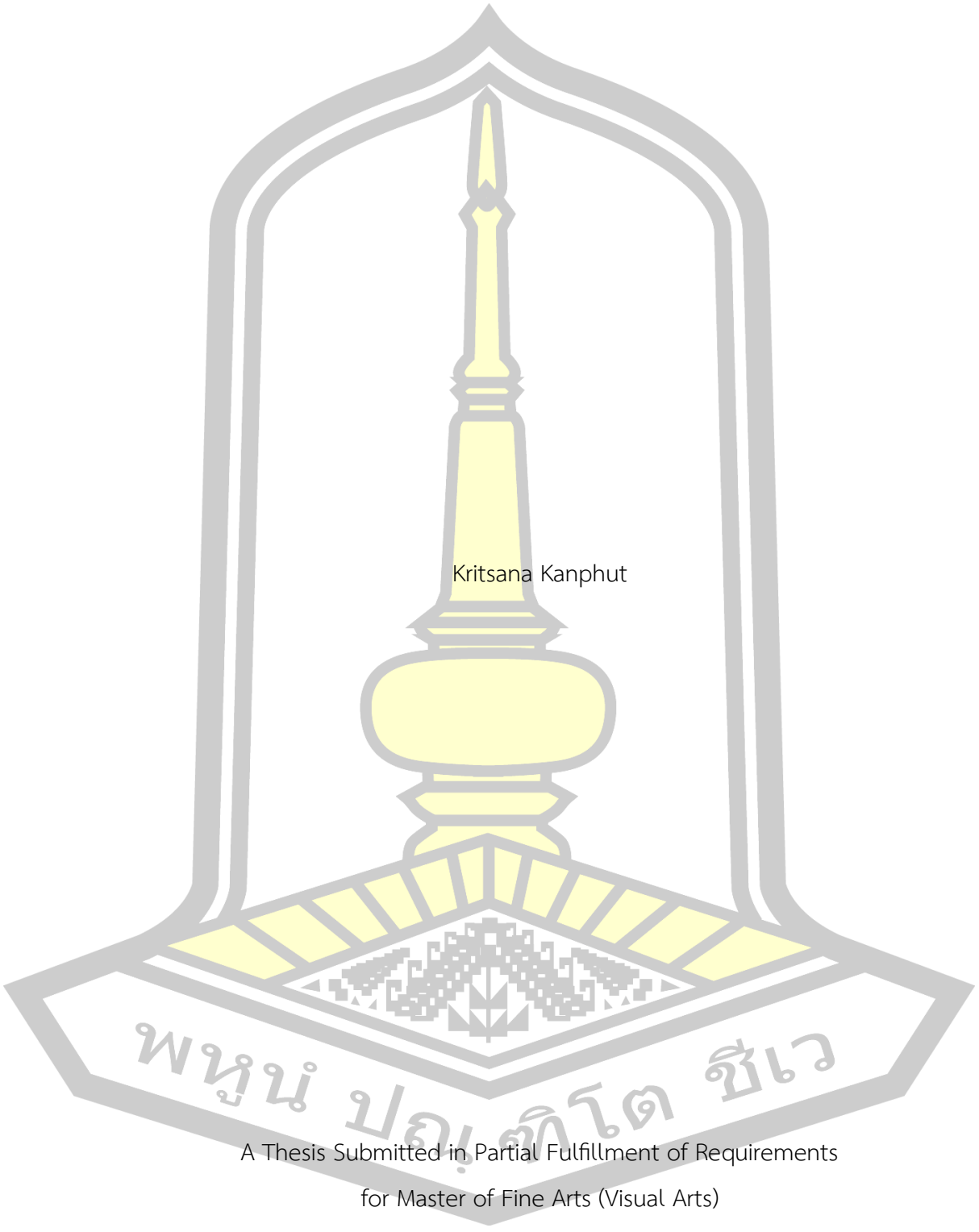

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements

for Master of Fine Arts (Visual Arts)

May 2025

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายกฤษณะ การผุด แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผศ. ดร. กนกวรรณ์ นิธิรัฐพัฒน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผศ. ดร. สุชาติ สุขนา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผศ. ดร. อดุลย์ บุญฉ่ำ)

.....กรรมการ
(ศ. สุธี คุณาวิชยานนท์)

.....กรรมการ
(ศ. พงศ์เดช ไชยคุตร)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร. พีระ พันลูกท้าว)
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์

.....
(ผศ. ดร. พลเดช เชาวรัตน์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง รูปแห่งความศรัทธา
ผู้วิจัย กฤษณะ การผุด
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ สุขนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อดุลย์ บุญฉ่ำ
ปริญญา ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต **สาขาวิชา** ทัศนศิลป์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม **ปีที่พิมพ์** 2568

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์เรื่อง รูปแห่งความศรัทธา มีที่มาและแรงบันดาลใจจาก ความศรัทธาในพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่านพระพิมพ์พระแผงสมัยทวารวดี จุดมุ่งหมายของการศึกษา 1) เพื่อศึกษาเนื้อหารูปแบบและสุนทรียภาพของพระพิมพ์ดินเผา และ2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ที่สื่อถึงรูปสัญลักษณ์แห่งความศรัทธา ขอบเขตของการสร้างสรรค์ด้านแนวความคิด งานสร้างสรรค์ชุดนี้นำเสนอจินตภาพแห่งความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาสู่สุนทรียภาพทางทัศศิลป์ ด้านรูปแบบ เป็นผลงาน 2 มิติที่มีลักษณะนูนต่ำ ใช้จุดเป็นทัศนธาตุหลักในการจัดวางให้เกิดเป็นช่วงจังหวะและรูปทรง ด้านเทคนิคกลวิธี ใช้วิธีการกดพิมพ์ด้วยดิน และการเผาดินแบบพื้นบ้าน นำมาจัดวางบนเฟรมไม้ตามรูปแบบที่กำหนด มีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์โดยการรวบรวมข้อมูลจากสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลงานสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความชัดเจนของแนวเรื่อง รูปทรงสัญลักษณ์ และเทคนิคกลวิธี ดำเนินการสร้างสรรค์เป็นผลงานที่มีลักษณะเฉพาะตน จำนวน 4 ชิ้น

ผลการศึกษาและสร้างสรรค์ พบว่า พระพิมพ์ดินเผาทวารวดีเป็นพุทธศิลป์ที่สะท้อนความศรัทธา การหลอมรวมจิตใจของผู้คน แฝงไว้ด้วยพุทธปรัชญาและคุณค่าสุนทรียะทางศิลปะ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแรงบันดาลใจสู่การสร้างสรรค์ และผลการสร้างสรรค์ได้สะท้อนจินตภาพของผู้สร้างสรรค์อันเกิดจากการตีความ และสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศศิลป์ร่วมสมัยที่เชื่อมโยงพุทธปรัชญากับทรรศนะส่วนตัว

โดยสรุป คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการศึกษา ผลงานสามารถสะท้อนสุนทรียภาพของความศรัทธา การที่ผู้ชมเข้าถึงสาระของความเป็นศิลปะ จะน้อมนำเข้าสู่แก่นแท้ของพุทธปรัชญาได้

คำสำคัญ : รูปแห่งความศรัทธา, พระพิมพ์ดินเผา, ทวารวดี, พระพิมพ์นาดูน, ดินเผาพื้นบ้าน

TITLE The Image of Faifh.

AUTHOR Kritsana Kanphut

ADVISORS Assistant Professor Suchat Sukna , Ph.D.

Assistant Professor Adool Booncham , Ph.D.

DEGREE Master of Fine Arts **MAJOR** Visual Arts

UNIVERSITY Mahasarakham University **YEAR** 2025

ABSTRACT

This thesis, entitled The Form of Faith, is a creative research project in the field of visual arts, inspired by Buddhist faith as reflected in the Dvaravati-period votive tablets (Phra Phim Phra Phaeng). The objectives of the study are: (1) to examine the content, form, and aesthetic qualities of ancient terracotta votive tablets, and (2) to create visual artworks that convey symbolic representations of faith. The conceptual scope of this creative work involves presenting imagery that embodies the artist's faith in Buddhism, transformed into visual aesthetic experiences. In terms of form, the works are two-dimensional bas-reliefs, employing dot as the primary visual element to create rhythm and form. Regarding technique, the works are made using clay stamping and traditional earthenware firing, then mounted on wooden frames based on a predetermined composition. The methodology consists of collecting contextual data from the surrounding environment, academic literature, and relevant works of visual art. The data were analyzed to clarify the thematic direction, symbolic forms, and technical processes before proceeding to the creation of four distinctive pieces of original artwork.

The study finds that Dvaravati terracotta votive tablets represent Buddhist art that reflects deep-rooted religious devotion, collective spiritual sentiment, and inherent Buddhist philosophical values, alongside aesthetic qualities that serve as creative inspiration. The resulting works express the artist's personal interpretation, creating contemporary visual art that bridges Buddhist philosophy with

individual perspectives.

In conclusion, the study affirms that the created artworks effectively reflect the aesthetic dimension of faith. The viewer's engagement with these works can foster a deeper understanding of art's spiritual essence, thereby facilitating a connection to the core of Buddhist philosophy.

Keyword : The Form of Faith, Terracotta Votive Tablets, Dvaravati, Nadun Votive Tablets, Traditional Earthenware Firing

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. สุชาติ สุขนา ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. อดุลย์ บุญฉ่ำ โดยมีคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. กนกวรรณ์ นิธิรัฐพัฒน์ ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์สุธี คุณาวิชยานนท์ และศาสตราจารย์พงศ์เดช ไชยคุตร กรรมการสอบ

กฤษณะ การผุด

พหูน ปณฺฑิโต ชีเว

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ ..... ช

สารบัญ ..... ฌ

สารบัญภาพ ..... ฎ

บทที่ 1 บทนำ 1

ภูมิหลัง 1

จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ 2

ขอบเขตของการสร้างสรรค์ 2

กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน (Concept of Frame Work) 3

นิยามศัพท์เฉพาะ 3

บทที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ 4

ข้อมูล/ อิทธิพลที่เกี่ยวข้อง (Data/ Related Influence) 4

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 12

งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง 23

บทที่ 3 วิธีดำเนินการสร้างสรรค์ 27

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล 27

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน 29

บทที่ 4 ผลงานสร้างสรรค์ 37

ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ 37

ผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ 51

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 60
จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ 60
สรุปผล 60
อภิปรายผล 61
ข้อเสนอแนะ 62
บรรณานุกรม 64
ประวัติผู้เขียน 66

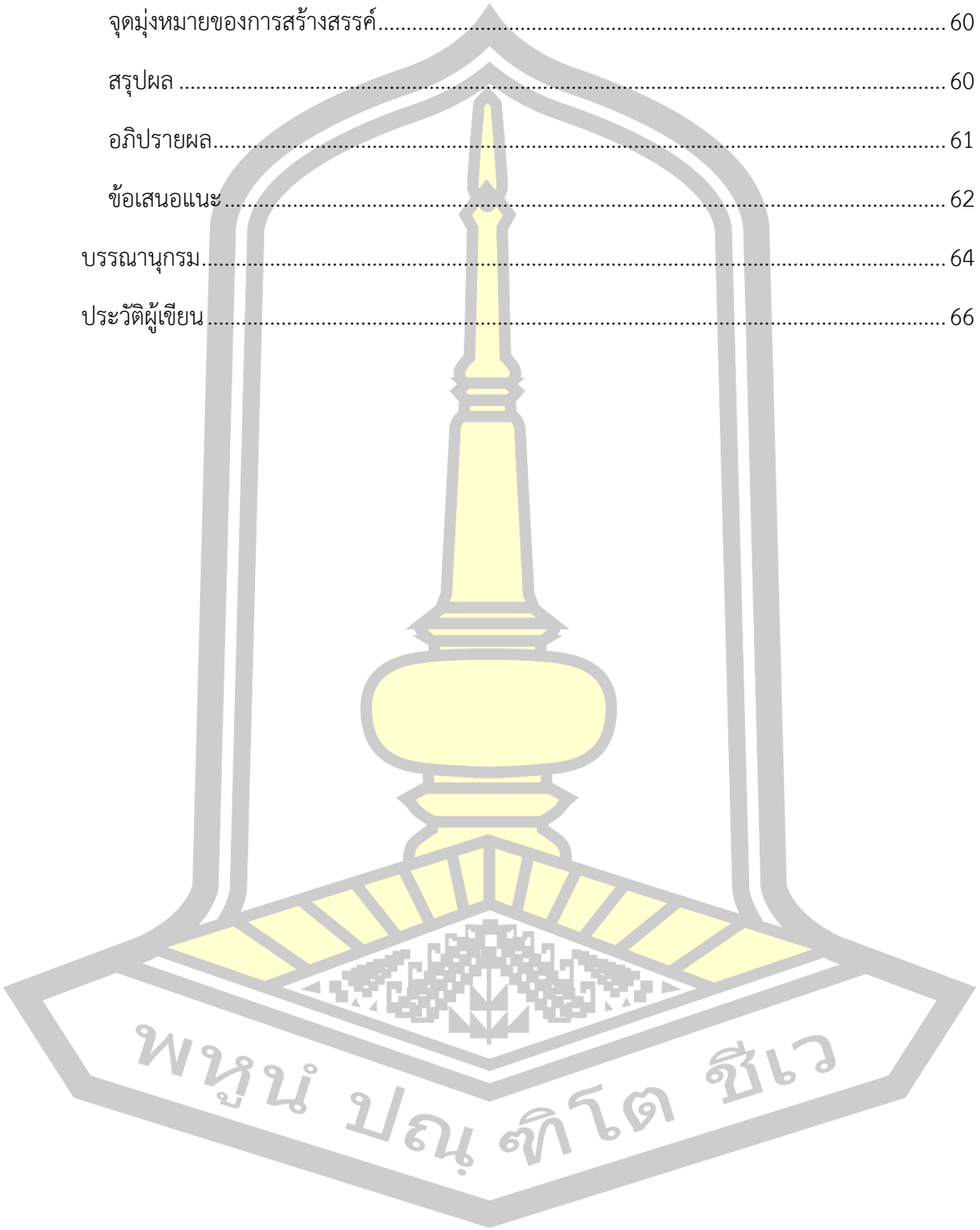

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน 3
ภาพประกอบ 2 พระแผงนาดูนแบบสี่เหลี่ยม 5
ภาพประกอบ 3 พระแผงนาดูนแบบสามเหลี่อม 5
ภาพประกอบ 4 พระแผงนาดูน 5
ภาพประกอบ 5 พระแผงนาดูน พิมพ์เปิดโลก, พิมพ์ประทานพร 6
ภาพประกอบ 6 พระแผงนาดูน พิมพ์เปิดโลก, พิมพ์ประทานพร 6
ภาพประกอบ 7 พระแผงนาดูนที่ทำจำลองให้บูชา 7
ภาพประกอบ 8 การทำพระพิมพ์ดินเผาในชุมชน 7
ภาพประกอบ 9 การปั้นต้นแบบด้วยดินน้ำมัน 8
ภาพประกอบ 10 พิมพ์ที่ใช้กดพระดินเผา 8
ภาพประกอบ 11 ชื่อศิลปิน คามิน เลิศชัยประเสริฐ 24
ภาพประกอบ 12 ชื่อศิลปิน ทรงเดช ทิพย์ทอง 25
ภาพประกอบ 13 ชื่อศิลปิน นนทิวรรธน์ จันทนะผะลิน 26
ภาพประกอบ 14 ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์ 29
ภาพประกอบ 15 อุปกรณ์สำหรับปั้นตกแต่ง, ดินที่ผสมเม็ดเชื้อ 30
ภาพประกอบ 16 สีบอดี้สะเตน 30
ภาพประกอบ 17 ต้นแบบดินน้ำมัน, แม่พิมพ์ยางซิลิโคน 31
ภาพประกอบ 18 แม่พิมพ์ยางซิลิโคน 31
ภาพประกอบ 19 ดินที่แตกร้าวหลังจากเผา 32
ภาพประกอบ 20 ขั้นตอนการทำต้นแบบถอดพิมพ์ 33
ภาพประกอบ 21 ขั้นตอนการกดดิน 34

ภาพประกอบ 22 ขั้นตอนการผึ่งให้แห้ง 34
ภาพประกอบ 23 ขั้นตอนการการเผา 35
ภาพประกอบ 24 ขั้นตอนการร่างภาพติดประกอบงาน 36
ภาพประกอบ 25 เสร็จสมบูรณ์ 36
ภาพประกอบ 26 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 1 38
ภาพประกอบ 27 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 2 40
ภาพประกอบ 28 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 3 41
ภาพประกอบ 29 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 4 50
ภาพประกอบ 30 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 1 52
ภาพประกอบ 31 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 2 54
ภาพประกอบ 32 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 3 56
ภาพประกอบ 33 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 4 58

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ศาสนาเป็นสถาบันที่คู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตในสังคม ทำให้ชีวิตในวัยเด็กจนเติบโตได้คลุกคลีอยู่กับวัดศาสนา วิถีชีวิตความเชื่อความศรัทธา ได้ฟังซึมซับเรื่องราวทางความเชื่อ ทั้งทางด้านหลักคำสอนที่มุ่งหมาย ให้คนในสังคมเป็นคนดี ทำให้เกิดความชื่นชอบสนใจในวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา ที่เป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวที่พึ่งทางใจเครื่องระลึกถึง พระเครื่องพระพิมพ์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา หรือเพื่อใช้เป็นตัวแทนถึงการตั้งความปรารถนา จนนำมาสู่การศึกษาพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน เป็นกรุที่พบพระพิมพ์ดินเผาที่มีความสมบูรณ์และจำนวนมากที่สุดมีหลากหลายลายพิมพ์ แต่ละพิมพ์จะเล่าเรื่องราวพุทธประวัติและยังบ่งบอกถึงอารยธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรือง ประวัติศาสตร์ ความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาในยุคนั้น

ผู้สร้างสรรค์จึงมีความสนใจ ในรูปแบบทางองค์ประกอบศิลป์ในพระพิมพ์ดินเผา ที่มีการจัดวางอย่างปราณีตสวยงาม ผู้สร้างสรรค์จึงอยากที่จะนำเสนอสุนทรียภาพที่เกิดจากความศรัทธา

1. แรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจได้จากการที่ได้ศึกษาพุทธศาสนา ในรูปแบบที่เป็นสัญลักษณ์หรือรูปที่ปรากฏอันเป็นที่มาของความศรัทธา การหลอมรวมจิตใจของผู้คน และยังเปรียบเสมือนตัวแทนของความดีงามอันเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นภายในใจ

ผู้สร้างสรรค์มีความสนใจในพระเครื่องพระพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีการสร้างขึ้นด้วยความสวยงามและปราณีต เป็นจำนวนมากอันแฝงไว้ด้วยปรัชญาพุทธศาสนา วิถีชีวิต ร่องรอยความเจริญของพุทธศาสนาในอารยธรรมทวารวดี ผู้สร้างสรรค์มีความสนใจพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ที่แสดงเรื่องราวอดีตพระพุทธเจ้า และพุทธประวัติ ที่มีองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ ทัศนธาตุ เส้นจุดที่มีการจัดวางอย่างเป็นระเบียบและปราณีต ที่ทำให้เกิดสุนทรียภาพที่เป็นความดีงามภายในจิตใจ

ศึกษาพระพิมพ์ดินเผาในพื้นที่ใกล้เคียง พระพิมพ์ดินเผากรุเมืองฟ้าแดด พระพิมพ์ดินเผาพนมไพร ที่เป็นศิลปะในยุคอารยธรรมทวารวดี ร่องรอยที่ปรากฏยังเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา ร่องรอยเหล่านี้ล้วนเกิดจากการสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ที่มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา และความศรัทธาที่มีต่อสิ่งที่ตนเองมีความเลื่อมใสศรัทธา

นอกจากแรงบันดาลใจข้างต้นแล้วผู้สร้างสรรค์ยังได้มีความสนใจในเรื่องของวัสดุที่เป็นดินเผา เทคนิคการทำพิมพ์กด การเผาด้วยกรรมวิธีก่อเตาเผาสุมแบบพื้นบ้าน ที่เชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตอารยธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน จังหวะการทำซ้ำ การวางเรียงขององค์ประกอบทางทัศนธาตุ

2. ความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา

งานสร้างสรรค์ชุดนี้เป็นการนำเสนอจินตภาพที่ได้รับจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านรูปแบบของรูปสัญลักษณ์ พระเครื่องวัตุมงคลพระพิมพ์ดินเผาที่แฝงพุทธปรัชญาและความงามสุนทรียภาพ ความประณีตที่บรรจงสร้างขึ้นด้วยจิตใจที่มีความศรัทธา ผู้สร้างสรรคือจึงเกิดแรงบันดานใจที่จะถ่ายทอดความคิดความรู้สึกและทัศนะที่ปรากฏภายในใจ ที่มีต่อพุทธศาสนาในด้านความเชื่อความศรัทธา นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนรูปแห่งความศรัทธา

จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์

1. เพื่อศึกษาเนื้อหารูปแบบและสุนทรียภาพของพระพิมพ์ดินเผา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ที่สื่อถึงรูปสัญลักษณ์แห่งความศรัทธา

ขอบเขตของการสร้างสรรค์

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานสร้างสรรค์ชุดนี้นำเสนอจินตภาพแห่งความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาสู่สุนทรียภาพทางทัศศิลป์

2. ขอบเขตด้านรูปแบบ

เป็นผลงาน 2 มิติที่มีลักษณะนูนต่ำใช้จุดเป็นทัศนธาตุหลักในการจัดวางให้เกิดเป็นช่วงจังหวะและรูปทรง

3. ขอบเขตด้านกลวิธีและสื่อที่ใช้

ใช้วิธีการกดพิมพ์ด้วยดิน และการเผาดินแบบพื้นบ้าน นำมาจัดวางบนเฟรมไม้ตามรูปแบบที่กำหนด มีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์โดยการรวบรวมข้อมูลจากสภาพแวดล้อม ข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลงานสร้างสรรค์ทัศนศิลป์ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความชัดเจนของแนวเรื่อง รูปทรงสัญลักษณ์

กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน (Concept of Frame Work)

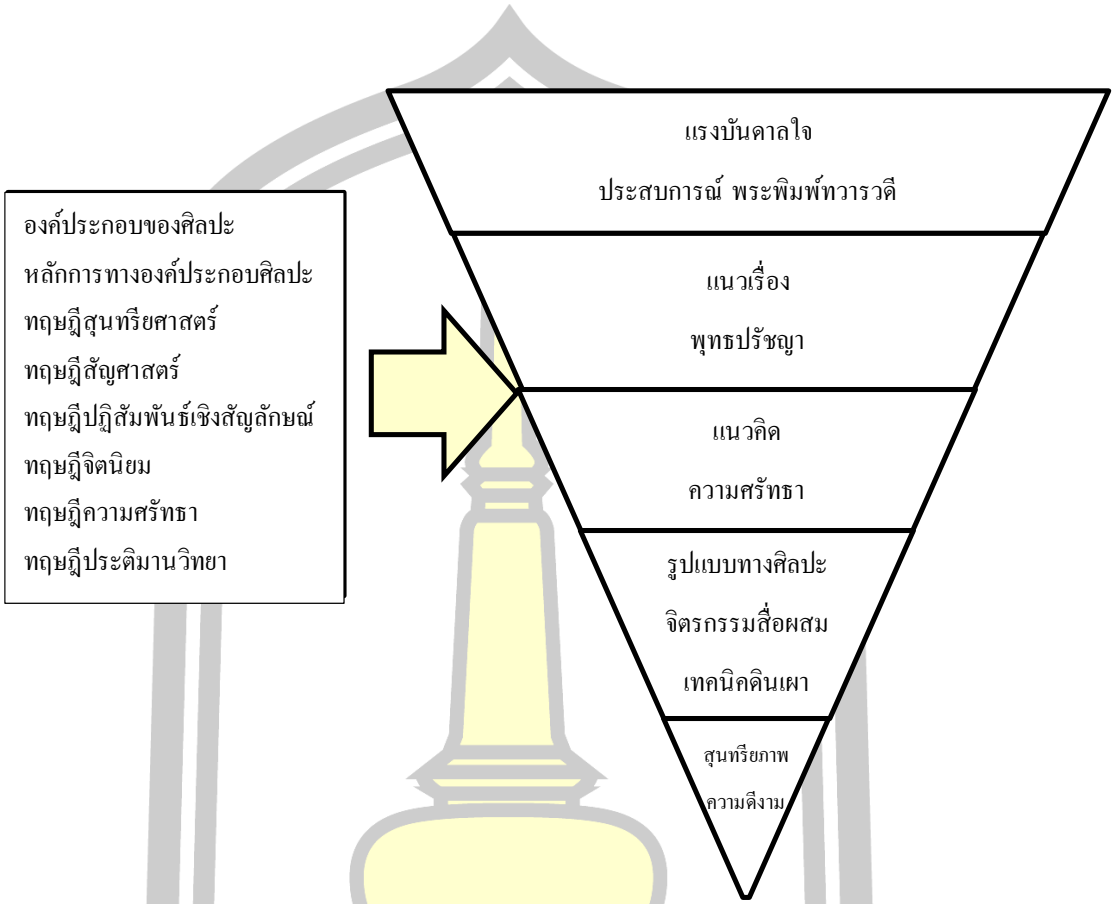

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแห่งความศรัทธา หมายถึง การถ่ายทอดความเชื่อ ความศรัทธา หรือจิตวิญญาณผ่านทางรูปสัญลักษณ์หรือศิลปะที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน

2. พระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูน หมายถึง สัญลักษณ์ที่เป็น สื่อกลางที่นำพาจิตใจของผู้คนให้น้อมไปสู่การตระหนักรู้ในสัจธรรม และการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นตามหลักพุทธศาสนา

3. ดินเผาพื้นบ้าน หมายถึง เครื่องใช้หรือภาชนะที่ทำจากดินเหนียว ปั้นขึ้นรูปด้วยมือหรือด้วยอุปกรณ์พื้นฐาน นำไปเผาด้วยความร้อนตามวิธีของแต่ละท้องถิ่น เป็นการสะท้อนถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตขอ

บทที่ 2
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

1. ข้อมูล/ อิทธิพลที่เกี่ยวข้อง
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูล/ อิทธิพลที่เกี่ยวข้อง (Data/ Related Influence)

1. ข้อมูลภาคสนาม/ข้อมูลทางกายภาพ/ข้อมูลจากสภาพแวดล้อม

ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากชีวิตจริงของผู้สร้างสรรค์ ที่มีความชอบความศรัทธาในพุทธศนาสนา ตั้งแต่ยังเด็กสั่งสมเป็นประสบการณ์ความประทับใจ ความชื่นชอบในงานพุทธศิลป์ที่มีความงดงาม ตามวัดสถานที่ทางพุทธศาสนา พระพิมพ์ดินเผาพระแผงพระเครื่องพระพุทธรูป ที่เป็นความงามอันแฝงไปด้วยความศรัทธาหลักปรัชญาพุทธศาสนา ที่มีการบันจงสร้างขึ้นเพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและเป็นพุทธบูชา จึงเริ่มศึกษาจากสื่อออนไลน์ การพูดคุยผู้ที่มีประสบการณ์การลงพื้นที่ ไปดูสถานที่จริงสอบถามประวัติเรื่องราวจากเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน คนขายพระเครื่อง ผู้ชำนาญการแล้วนำข้อมูลนั้น ทำการวิเคราะห์ตีความทางทัศนศิลป์ จนเห็นถึงสิ่งที่ประทับใจรูปลักษณะ ที่ปรากฏในพระพิมพ์ การจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ให้ความหมายตามอุดมคติความเชื่อ มาประกอบ การคิดสเก็ตซ์ภาพร่างขึ้นมา เพื่อให้สื่อความหมายที่เป็นแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์งานให้คนที่ได้ดูผลงาน ได้เห็นถึงแนวคิดของผู้สร้างสรรค์

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

ภาพประกอบ 2 พระแผงนาดูนแบบสี่เหลี่ยม

ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกู่สันตรัตน์ เมื่อ 8 ก.ย.2567

ภาพประกอบ 3 พระแผงนาดูนแบบสามเหลี่อม

ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกู่สันตรัตน์ เมื่อ 8 ก.ย.2567

ภาพประกอบ 4 พระแผงนาดูน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกู่สันตรัตน์ เมื่อ 8 ก.ย.2567

ภาพประกอบ 5 พระแผงนาดูน พิมพ์เปิดโลก, พิมพ์ประทานพร
ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกู่สันตรัตน์ เมื่อ 8 ก.ย.2567

ภาพประกอบ 6 พระแผงนาดูน พิมพ์เปิดโลก, พิมพ์ประทานพร
ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกู่สันตรัตน์ เมื่อ 8 ก.ย.2567

ภาพประกอบ 7 พระแผงนาดูนที่ทำจำลองให้บูชา
ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ วัดพระธาตุนาดูน เมื่อ 8 ก.ย.2567

ภาพประกอบ 8 การทำพระพิมพ์ดินเผาในชุมชน
ที่มา : แหล่งข้อมูลจากผู้สร้างสรรค์, ณ วัดบ้านหนองแคนน้อย เมื่อ 5 ต.ค.2567

ภาพประกอบ 9 การปั้นต้นแบบด้วยดินน้ำมัน

ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ วัดบ้านหนองแคนน้อย เมื่อ 5 ต.ค.2567

ภาพประกอบ 10 พิมพ์ที่ใช้กดพระดินเผา

ที่มา: ถ่ายโดยผู้สร้างสรรค์, ณ วัดบ้านหนองแคนน้อย เมื่อ 5 ต.ค.2567

2. ข้อมูลเอกสาร

งานสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้เกิดขึ้นจากทรรศนะของผู้สร้างสรรค์ มีความศรัทธาในพุทธศาสนาผ่านรูปแบบวัตถุที่เป็นรูปเคารพ ที่มีความงามทางด้านทัศนศิลป์ที่มองเห็นได้ ผู้สร้างสรรค์จึงได้นำความประทับใจในสิ่งที่ตนเองรู้สึก มาพัฒนาสร้างเสริมให้เป็นผลงานทางทัศนศิลป์ที่เกิดจากความศรัทธาของผู้คน ทำให้มองเห็นคุณค่าความงามทางศิลปะ จึงได้ศึกษาเพิ่มเติมเนื้อหาแนวทางการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้คนที่มีความรู้ ปราชญ์ชาวบ้านผู้ชำนาญการ บทความวารสารวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปทรงแห่งความศรัทธา และนำมาประกอบความรู้ ในการสร้างผลงานทางทัศนศิลป์

สมพร อยู่โพธิ์ (2524 น. 2) กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวอีสานพร้อมกับพัฒนาการสร้างอารยธรรม ตลอดระยะเวลาอันยาวนานมีผู้คนเข้ามาอาศัยและสร้างสมอารยธรรมขึ้นบนดินแดนแห่งนี้ล้วนผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา สิ่งที่ตามมาคือ ความศรัทธาที่สร้างสรรค์โบราณวัตถุ สนองตอบพิธีกรรม หรือกิจกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม รวมทั้งได้มีการแกะสลักพระพุทธรูปตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ มูลเหตุแห่งการสร้างพระพุทธรูปนั้นมีประวัติความเป็นมาพร้อมกับการแพร่ขยายของพระพุทธศาสนา พระพุทธปฏิมา ถือเป็นเจดีย์ประเภทหนึ่ง ในจำนวนเจดีย์ ทั้ง 4 ประเภท คือ ธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์ อุเทสิกเจดีย์ และรูปสลักอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธประวัติ ก็จัดว่าเป็นอุเทสิกเจดีย์

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง (2552 น. 5-8) กล่าวว่า การเรียกวัฒนธรรมพุทธศาสนาในภาคอีสานที่ไม่ใช่เขมรว่า ทวารวดีนั้นไม่ได้หมายความว่าบ้านเมืองอันมีนามว่าทวารวดีที่อยู่ภาคกลางมีอำนาจทางการเมืองการปกครองเหนือเหนือภาคอีสานตามความเป็นจริงแล้วบ้านเมืองอันเป็นศูนย์กลางการเมืองการปกครองของภาคอีสานสมัยนั้น คงมีอยู่หลายเมือง และไม่ได้เป็นเมืองที่ขึ้นตรงต่อทวารวดีภาคกลาง เพียงแต่รับเอาวัฒนธรรมพุทธศาสนาเถรวาทผ่านมาจากภาคกลางเท่านั้นเมื่อพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาสู่ภาคอีสานโดยการรับผ่านมาจากภาคกลางเป็นหลักแล้ว ลักษณะหลายประการของทวารวดีภาคอีสานจึง สะท้อนแรงบัลดาลใจจากทวารวดีภาคกลางอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความนิยมทำพระพุทธรูปประทับยืนแสดงธรรมด้วยพระหัตถ์ทั้งสองข้าง พระพิมพ์บางแบบที่เหมือนกันราวกับว่าทำจากพิมพ์เดียวกัน ธรรมจักรและกวางหมอบที่มีรายงานการค้นพบอยู่ในภาคอีสานเป็นต้น รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง (2552 : 5-8)

นิยม วงศ์พงษ์คำ (2545 น. 20) กล่าวว่า การสร้างพระพุทธรูปให้ครบตามลักษณะมหาปุริลักษณะ หรือลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ประการ เป็นเรื่องยากลำบากสำหรับ ช่างเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นช่างจึงได้เลือกเอาเฉพาะลักษณะเด่น ๆ บางประการที่สามารถนำมาสร้างเป็นรูปธรรมได้ง่าย และชัดเจน ที่สุดเท่านั้น เช่น พระเศียร พระเกตุมาลา พระรัศมี พระเกศาขมวด (ขมวดพระเกศา) พระหนุเป็นปม พระกรรณยาว ฯลฯ บางครั้ง ดัดแปลงเพื่อให้เกิดความสำรวมมากขึ้น เช่น ทำพระเนตร

เหลือบ ลงต่ำแสดงสมาธิหรือการมองผู้ที่ต่ำต้อยกว่าด้วยความเมตตาแทน การทำพระเนตรผ่องใสดุจตาลูกโค

บุญยงค์ เกศเทศ (2557, น. 16) กล่าวว่า วิถีชีวิต ความเชื่อ ความเชื่อถือของชาวไทยแต่ดั้งเดิมก็ไม่ต่างกับของชาติอื่น ๆ คือมีความเชื่อถือสิ่งที่ตามปกติมองไม่เห็นตัวแต่ถือหรือเข้าใจว่ามีฤทธิ์หรืออำนาจอยู่เหนือตนอาจบันดาลให้ดีหรือร้ายหรือให้โทษได้ความเชื่ออย่างนี้เรียกว่าลัทธิผีสางเทวดาอันเป็นคติศาสนามาแต่ดั้งเดิมของมนุษย์ก่อนที่จะวิวัฒนาการมาเป็นคติศาสนาอันประณีตขึ้นในปัจจุบัน

ณัฐพงษ์ บุญเพ็ชร และศุภวัตร อะโน (2545 น. 32) กล่าวว่า ดินแดนภาคอีสานมีลักษณะเป็นที่ราบสูงขึ้นไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของภาค มี แนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาดงพญาเย็นอยู่ทางทิศตะวันตก โดยมีเทือกเขาสันกำแพงเทือกเขาพนมดงรักอยู่ทางทิศใต้ของภาค ซึ่งจะสังเกตการไหลของแม่น้ำต่าง ๆ จะไหลลงไปทางทิศตะวันออกเพื่อลงสู่แม่น้ำโขง วัฒนธรรมทวารวดี มีรากฐานทางพุทธศาสนามาจากประเทศอินเดีย ได้ส่งอิทธิพลเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ราวพุทธศตวรรษที่ 12 จากนั้นจึงแพร่ขยายเข้ามาสู่ดินแดนภาคอีสานโดยเข้ามาทางแม่น้ำมูลและแม่น้ำชี ในพื้นที่ภาคอีสานตอนล่างอย่างแพร่หลายจังหวัดมหาสารคาม ได้พบร่องรอยของวัฒนธรรมทวารวดีสมัยประวัติศาสตร์ระยะเริ่มแรกกระจายอยู่ตามบริเวณชุมชนสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมหลายแห่งด้วยกัน เช่น อำเภอกันทรวิชัย และอำเภอนาดูน นครจัมปาศรีเป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่ ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เมืองแห่งนี้เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-15 สมัยทวารวดี ภายในเมืองโบราณนครจัมปาศรีมีองค์พระเจดีย์อยู่รายรอบทั้งในเขตเมือง และนอกเมืองรวมถึง 25 องค์ นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่เป็นพระพุทธรูป พระพิมพ์ดินเผา โดยพระพิมพ์ดินเผาส่วนใหญ่กระจัดกระจาย อยู่รอบองค์เจดีย์มีจำนวนมากนับพันองค์ พระพิมพ์บางองค์ยังมีจารึกเป็นอักษรปัลลวะหรือ ภาษามอญโบราณ และยังมีโบราณวัตถุอีกหลากหลาย สิ่งสำคัญที่พบในบริเวณนี้ยังมีสถูปสำริดทวารวดี ซึ่งภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุถูกฝังอยู่ที่พระเจดีย์องค์หนึ่งภายหลังทางการได้สร้างพระธาตุนาดูน และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนี้ไว้เมื่อปีพ.ศ. 2528 พระพิมพ์ดินเผากรุพระธาตุนาดูนถูกขุดพบเมื่อปี พ.ศ.2522 นั้น ถูกสร้างขึ้นเป็นพุทธบูชา มีความสวยงามตามหลักพุทธศิลป์ มีเนื้อพระพิมพ์แข็งแกร่ง บางองค์กลายเป็นเนื้อหิน มี 5 สี คือ น้ำตาลแก่ เหลืองอ่อน ชมพู แดงหินทราย และขาวนวล มี 6 แบบ คือ แบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าแบบฐานสี่เหลี่ยมยอดโค้ง แบบสามเหลี่ยมหน้าจั่ว แบบสามเหลี่ยมรูปใบไม้หรือรูปหอย แบบสี่เหลี่ยมจัตุรัส และแบบลอยตัวองค์เดียวก็มี

สมชาย ลำดวน (2547 น. 9-10) กล่าวว่า พระพุทธรูปและพระพิมพ์วัฒนธรรมทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลักฐานที่ดีในการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต เช่น ความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนาการติดต่อสัมพันธ์กับดินแดนข้างเคียงอื่น ๆ พระพุทธรูปทวารวดีภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือนั้น พบกระจายตัวไปทั่วทั้งภาคทว่าชุมชนโบราณบางเมืองเท่านั้นที่พบมากเป็นพิเศษ เป็นต้นว่า เมืองเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา เมืองโบราณแถบจังหวัดบุรีรัมย์ เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนพระพิมพ์พบมากที่สุดในนครจำปาศรี อำเภอนาดูนจังหวัดมหาสารคาม

สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2549 น. 98-123) นครจัมปาศรีเจริญรุ่งเรืองในสมัยลพบุรีซึ่งมีหลักฐานยืนยันดังนี้หลักศิลาจารึก 14 บรรทัดที่ขุดพบที่ศาลานางขาวในเขตนครจัมปาศรี ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่นศิลปวัตถุต่าง ๆ ทั้งสมบูรณ์และแตกหักที่ขุดพบและแตกกระจายในเขตนครจัมปาศรี เช่น พระวัชรธรพระอิศวรพระนารายณ์เศียรพระกรและอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากโบราณสถาน เช่น กู่สันตรัตน์กู่น้อยและศาลานางขาวหลักศิลาจารึก ศิลปวัตถุและโบราณสถานเหล่านี้ล้วนเป็นศิลปกรรมของขอมสมัยลพบุรีทั้งสิ้น เช่น กู่สันตรัตน์กู่น้อยซึ่งเป็นศิลปะแบบบายน (ศิลปแบบบายน พ.ศ. 1724- ราว พ.ศ. 1780) ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มหาราชองค์สุดท้ายของขอมข้อมูลและหลักฐาน เหล่านี้ชี้ได้ชัดเจนว่านครจัมปาศรีได้เจริญรุ่งเรืองมา 2 ยุคดังที่กล่าวแล้ว

วิชัน วิเทศ (2564 น. 35) กล่าวว่า โบราณวัตถุโดยเฉพาะพระพิมพ์เนื้อดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูนที่ขุดพบร่วมกับพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งมีมากกว่า ๕๐ พิมพ์นั้น อีกทั้งยังมีการขุดพบพระพิมพ์เนื้อดินเผาในสถานที่ต่าง ๆ ในเขตพื้นที่นครโบราณจัมปาศรี อีกหลายแห่ง อาทิเช่นทกรุหนองโง้ง กรุสระบัว และกรุกู่สันตรัตน์ ต่างเป็นที่นิยม และต้องการของผู้ศรัทธาในองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า นับเป็นโบราณวัตถุทางพุทธศาสนาที่นับวันจะหาได้ยากยิ่ง เพื่อเป็นการร่วมสืบทอดพุทธศาสนาตามคติความเชื่อของบรรพบุรุษที่ได้ร่วมกันสร้างพระธาตุเจดีย์สำหรับบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ และพระพิมพ์เนื้อดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูนและกรุอื่น ๆ ที่ขุดพบในเขตพื้นที่นครโบราณจัมปาศรี ให้อนุชน และผู้สนใจได้ศึกษาหาความรู้ จึงเป็นที่มาของการรวบรวมและเรียบเรียงเนื้อหาประวัติความเป็นมาของ นครจัมปาศรี ตลอดจนพระพิมพ์เนื้อดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน กรุหนองโง้ง กรุสระบัว และกรุกู่สันตรัตน์พร้อม ภาพประกอบ ที่คิดว่าน่าจะสมบูรณ์ที่สุดเล่มหนึ่งเพื่อการศึกษาอย่างถูกต้องต่อไป 4 โบราณวัตถุที่เจ้าหน้าที่หน่วยศิลปากรที่ ๓ จังหวัดขอนแก่นขุดพบ

1. พระพิมพ์ดินเผา (CLAY VOTIVE TABLETS) มีลักษณะสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์รวมประมาณ 1,000 ชิ้น ที่สมบูรณ์จำนวน 487 ชิ้น เศษพระพิมพ์ดินเผาที่ แตกหักจำนวน 18,257 ชิ้น (จากรายงานการบันทึก ประจำวันการเก็บรักษาโบราณวัตถุที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอนาดูน ระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ถึงวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ.2522)
2. ยอดสถูปสำริด จำนวน 1 ชิ้น
3. เศษแผ่นทองคำ (GOLDEN PLATES) จำนวน 2 ชิ้น
4. แม่พิมพ์ดินเผา (CLAY MOLD) ชำรุด จำนวน 1 ชิ้น

5. จารึก (INSCRIPTION) ที่อยู่ด้านหลังพระพิมพ์ ดินเผาบางชิ้นมีลักษณธเขียน2 แบบ จารึกตัวอักษรด้วยการขีดลงบนแผ่นดินเผา เขียนตัวอักษรด้วยสีแดง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. องค์ประกอบของศิลปะ

ชลูด นิ่มเสมอ (2544 น. 18-28) กล่าวว่า องค์ประกอบของศิลปะ เป็นหลักวิชาที่ใช้ในการศึกษาศิลปะโดยเฉพาะสาขาวิชาทัศนศิลป์ที่ได้รับการยอมรับแพร่หลายทั่วโลก ในประเทศไทยหลักวิชาดังกล่าวได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาระดับ อุดมศึกษาอย่างแพร่หลายมีตำราหลักที่ใช้ในการศึกษาคือหนังสือองค์ประกอบของศิลปะของศาสตราจารย์เกียรติคุณชลูด นิ่มเสมอ ศิลปินแห่งชาติ สรุปได้ว่า ศิลปะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ องค์ประกอบทางรูปธรรม (Objective)หรือรูปทรง (Form) กับส่วนที่เป็นการแสดงออกซึ่งว่าด้วยเรื่องราว เนื้อหาและแนวความคิดในการสร้างสรรค์ของศิลปิน เรียกว่าองค์ประกอบทางนามธรรมหรือเนื้อหามีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบทางรูปธรรม (Objective) หรือรูปทรง (Form) คือ สิ่งที่มองเห็นในทัศนศิลป์ เป็นส่วนที่ศิลปินสร้างขึ้นด้วยการประสานกันอย่างมีเอกภาพของทัศนธาตุ (Visual Elements) รูปแบบให้ความพอใจต่อความรู้สึกสัมผัส เป็นความสุขทางสายตา พร้อมกันนั้นก็สร้างเนื้อหาให้กับตัวรูปทรงเอง และเป็นสัญลักษณ์ที่ให้แก่อารมณ์ ความรู้สึก หรือปัญญาความคิดที่เกิดขึ้นในจิตด้วย ในงานศิลปะที่ดีทั้งสองส่วนนี้จะรวมเป็นสิ่งเดียวกัน ถ้าแยกกันความเป็นเอกภาพก็ถูกทำลาย ศิลปะก็ไม่อาจอุบัติขึ้นได้ องค์ประกอบทางรูปธรรม ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นโครงสร้างทางรูป และโครงสร้างทางวัตถุ โครงสร้างทางรูป ได้แก่ ทัศนธาตุที่รวมตัวกันอย่างมีเอกภาพ มีสาระสำคัญ ได้แก่

ทัศนธาตุ หมายถึง ธาตุ (Element) ที่สำคัญหลาย ๆ ธาตุ ที่ประกอบกันขึ้น แล้วเกิดเป็นหน่วยใหญ่เรียกว่าองค์ประกอบ ในทางศิลปะนั้นธาตุดังกล่าวคือ สิ่งสำคัญต่าง ๆ ที่นำมาประกอบกันขึ้นโดยการจัดวาง เรียบเรียง ปรุงแต่งฯลฯ ให้เกิดเอกภาพและความสัมพันธ์ต่อกัน ศิลปินใช้ทัศนธาตุเพื่อสื่ออารมณ์หรือความคิด ทัศนธาตุจะอยู่รวมกันและเกี่ยวเนื่องกันอยู่ทั้งในผลงานศิลปะและในธรรมชาติ เป็นสื่อสุนทรียภาพที่ศิลปินนำไปใช้ในการประกอบเป็นงานศิลปะเพื่อสื่อความหมาย มีรายละเอียดดังนี้

1. จุด (Point) เป็นธาตุเบื้องต้นที่สุด จุดจะมีปฏิกิริยากับพื้นที่ว่าง(Space) ในหลายลักษณะ กล่าวคือ ถ้าเป็นจุดเดียว ที่ว่างกับจุดก็จะมีปฏิกิริยาผลักดันโต้ตอบซึ่งกันและกัน ถ้ามีหลายจุดปฏิกิริยาก็จะรุนแรงขึ้น จุดที่อยู่ห่างกันในพื้นที่ว่างจะก่อให้เกิดเส้นเชื่อมโยงระหว่างจุดใน

จินตนาการ จุดที่รวมกันหนาแน่นเป็นกลุ่มจะก่อให้เกิดเส้นรูปนอก (Outline) ของกลุ่มจุดในจินตนาการและจุดที่ซ้ำกันในจังหวะต่าง ๆ จะให้แบบรูป (Pattern) ของจังหวะที่แปรเปลี่ยนได้อย่างไม่จำกัด

2. เส้น (Line) เป็นธาตุที่สำคัญที่สุด เป็นแกนของทัศนศิลป์ทุกแขนง เป็นพื้นฐานของโครงสร้างของทุกสิ่งในจักรวาล เกิดจากจุดที่ต่อกันในทางยาว หรือเกิดจากร่องรอยของจุดที่ถูกแรงผลักดันให้เคลื่อนที่ไป สามารถแสดงความรู้สึกได้ทั้งด้วยตัวของเส้นเอง และด้วยการเป็นส่วนประกอบในการสร้างรูปทรง ในทางประติมากรร เส้น ได้แก่ เส้นรูปนอกของมวล (Mass) เส้นรูปนอกของพื้นที่ว่างที่กำหนดขอบเขตของรูปทรงแต่ไม่มีอยู่จริง เส้นเป็นสิ่งกำหนดขอบเขตของรูปทรง เป็นขอบเขตของกลุ่มรูปทรงที่อยู่รวมกันเป็นเส้นโครงสร้างในจินตนาการ เส้นมีความแข็งแรงที่ซ่อนอยู่ในความรู้สึก 2 มิติของการรับรู้ เส้นสามารถสร้างสรรค์จังหวะ เป็นตัวเชื่อมระหว่างพื้นที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งและก่อให้เกิดการรวมจุดสนใจ คุณสมบัติที่โดดเด่นอย่างยิ่งของเส้นก็คือสามารถรวมและกำหนดทิศทางและการเคลื่อนไหวของรูปทรง ลักษณะทางกายภาพของเส้นและคุณค่าทางกายภาพของเส้น คือ ขนาด ทิศทาง ลักษณะ ชนิด ตำแหน่งและสมมติฐานของเส้น (Ocvirk et al., 2009: 34) ทั้งนี้

ชลูด นิ่มเสมอ (2544: 34-43) กล่าวถึงคุณสมบัติของเส้นดังนี้

2.1 ลักษณะของเส้น ได้แก่ ตรง โค้ง คด เป็นคลื่น ฟันปลา

2.2 ทิศทางของเส้น ได้แก่ แนวราบ แนวดิ่ง แนวเฉียง

2.3 ขนาดของเส้น เส้นไม่มีความกว้าง มีแต่เส้นหน เส้นบาง

2.4 ความรู้สึกที่เกิดจากลักษณะของเส้น ได้แก่ เส้นตรงให้ความรู้สึกแข็งแรงแน่นอน แข็งกร้าว ตายตัว มั่นคง เส้นโค้งเล็กน้อย ให้ความรู้สบา เลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงได้ต่อเนื่อง นุ่ม สุภาพ เส้นโค้งวงแคบ เปลี่ยนทิศอย่างรวดเร็ว มีพลังการเคลื่อนไหวที่รุนแรง เส้นโค้งของวงกลม ให้ความรู้สึกแบบซ้ำ ๆ เป็นเส้นโค้งที่มีระเบียบ มีทิศทางที่ตายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เส้นโค้งก้นหอย ให้ความรู้สึกของการเคลื่อนไหว การคลี่คลาย การขยายออก การเติบโตเมื่อมองจากภายในออกมา ให้ความรู้สึกของพลังการเคลื่อนไหวอันไม่มีที่สิ้นสุดเมื่อมองจากภายนอกเข้าไป และเส้นหยักฟันปลาให้จังหวะกระแทก กระตุก เกร็ง

2.5 ความรู้สึกที่เกิดจากทิศทางของเส้น ได้แก่ เส้นตรงให้ความรู้สึกแข็งแรงแน่นอน ตรง เข้ม แข็งกร้าว มั่นคง เส้นโค้งเล็กน้อย ให้ความรู้สบาย เลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงได้ต่อเนื่อง นุ่ม สุภาพ มีความกลมกลืนในการเปลี่ยนทิศทาง เส้นโค้งวงแคบ เปลี่ยนทิศอย่างรวดเร็ว มีพลังการเคลื่อนไหวที่รุนแรงและเส้นโค้งของวงกลมให้ความรู้สึกแบบซ้ำ ๆ เป็นเส้นโค้งที่มีระเบียบ มีทิศทางตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลง

2.6 ส้นโครงสร้าง (Structural Line) คือ เส้นในจินตนาการที่ผู้ชมจะเกิดความรู้สึก หรือการปะติดปะต่อเชื่อมโยงจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง เส้นชนิดนี้มีอยู่และเดินทางด้วยความรู้สึก ไม่ใช่ด้วยการเห็น เป็นเส้นที่มีความสำคัญมากในงานศิลปะการเคลื่อนไหว การหยุดนิ่ง การผ่อนคลาย การตึงเครียด ซึ่งเป็นพลังในผลงานศิลปะล้วนแล้วแต่ขึ้นอยู่กับเส้นโครงสร้างนี้ เส้นโครงสร้างมีอยู่ 6 ประเภท ได้แก่ 1) เส้นแกนของรูปทรง 2) เส้นรูปนอกของกลุ่มรูปทรง 3) เส้นในจินตนาการที่ลากจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง 4) เส้นที่แสดงความเคลื่อนไหวของพื้นที่ว่าง 5) เส้นโครงสร้างของปริมาตร และ 6) เส้นโครงสร้างขององค์ประกอบ

2.7 หน้าที่ของเส้น ได้แก่ ใช้ในการแบ่งพื้นที่ว่างออกเป็นส่วน ๆ การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ว่าง รูปร่าง เส้นขอบรูปทรงและให้ความรู้สึกได้ด้วยตัวเอง

น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงา (Tone) หมายถึง ความอ่อนแก่ของบริเวณที่ถูกแสงสว่าง และบริเวณที่เป็นเงาของวัตถุ หรือการระบายสีให้มีความอ่อนแก่ของสีหนึ่งหรือหลายสี หรือบริเวณที่มีสีขาว เทา ดำ ในความเข้มระดับต่าง ๆ น้ำหนักที่ใช้ตามลักษณะของแสงเงาในธรรมชาติจะทำให้เกิดปริมาตรของรูปทรง และยังให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยการประสานความอ่อนแก่ในตัวของมันเองอีกด้วย น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงานี้จะมีลักษณะเป็น 2 มิติ มีทิศทาง รูปร่าง ความอ่อนแก่ ลักษณะผิวต่าง ๆ และให้ความรู้สึก

มวล (Mass) มวลมีลักษณะของความเป็นก้อนขนาดใหญ่ ศิลปินมักใช้แสดงถึงความหนาแน่นของวัตถุในพื้นที่จำกัด มวลเป็นปริมาตรและรูปร่างของวัตถุที่กำหนดขึ้นจากธาตุหลายอย่างรวมกัน เส้นเป็นขอบนอกของมวล พื้นผิวและสีเป็นผิวหน้าของมวล ทั้งนี้ Collier (1972: 123) อธิบายว่า การใช้มวลในงานประติมากรรม ศิลปินจะใช้ให้เข้ากับลักษณะของผลงาน การใช้รูปทรงปิด (Close Form) เพื่อเน้นให้แลดูเป็นมวลที่ทึบตันและมั่นคง หรือความรู้สึกที่สงบ มวลเป็นโครงสร้างสามมิติที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันขององค์ประกอบทางศิลปะได้อย่างงดงาม โดยการจัดทิศทางของเส้น น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงาให้มีความต่อเนื่องบนพื้นผิวของผลงาน จนแลเห็นเป็นกลุ่มก้น

ปริมาตร (Volume) Kelly (n.d.: 58-60) กล่าวว่า ปริมาตรมีความสัมพันธ์กับธาตุอื่น ๆ คล้ายกับมวล ในทางประติมากรรมปริมาตรมีความหมาย 2 ลักษณะคือ 1) ปริมาตรทางรูปธรรม หมายถึง กายภาพของวัตถุที่จับต้องได้ มีความนูน ความโค้งมน และความกลม ในทางประติมากรรมนั้น ปริมาตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสาระสำคัญของการเกิดมิติที่เป็นจริงและนั่นคือนิยามของคำว่าประติมากรรม และ 2) ปริมาตรทางนามธรรม หมายถึง ความรู้สึกถึงความตื้นลึกของมิติ ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมวลกับค่าต่างแสง (Chiaroscuro)

ระนาบ (Plane) ระนาบเป็นพื้นที่ส่วนผิวของรูปทรง เมื่อมวลมีผิวหน้า มวลจึงมีระนาบ เมื่อปริมาตรมีผิวหน้าดังนั้นปริมาตรจึงมีระนาบเช่นเดียวกัน พื้นผิวและสีที่เกิดขึ้นบนส่วนผิวจะสร้างสรรค์ระนาบ

พื้นผิว (Texture) คือคุณสมบัติแห่งผิวหน้าของเรื่องราว สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) พื้นผิวจริง สามารถจับต้องได้ และรับรู้ได้ด้วยการสัมผัส 2) พื้นผิวทางสายตา รับรู้ได้ด้วยการมองเห็นและสร้างความรู้สึกผ่านการมองเห็นเท่านั้น พื้นผิวเป็นธาตุที่สำคัญ เนื่องจากเป็นส่วนที่เป็นผิวนอกของรูปทรงหรือวัตถุ ซึ่งจะกระทบโดยตรงต่อการรับรู้ ความรู้สึกของผู้ชมและเป็นส่วนที่จะสร้างความจริงและการมีอยู่จริงของประติมากรรม (Kelly, n.d.: 69-71)

สี (Color) ในทางประติมากรรมแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) สีที่เป็นเนื้อแท้ของวัตถุ 2) สีสังเคราะห์ ใช้เคลือบเพื่อเปลี่ยนแปลงวัตถุ 3) สีที่เกิดจากการกระจายของแสงและเงาตามหลักการค่าต่างแสง (Chiaroscuro) การกำหนดสีในผลงาน เป็นการส่งเสริมรูปแบบและการแสดงออกของผลงาน (Kelly, n.d.: 71-74)

ที่ว่าง (Space) หมายถึง ที่ว่างทางอากาศที่ไหลเวียนอยู่ภายในรูปทรงและรอบ ๆ รูปทรง ในทางประติมากรรมนั้น เมื่อศิลปินออกแบบรูปทรงในขณะเดียวกันนั้นเขาก็ได้ออกแบบที่ว่างไปด้วย ประติมากรรมต้องพึ่งพาพื้นที่ว่าง ถ้าปราศจากพื้นที่ว่างรูปทรงก็จะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้ชลูด นิ่มเสมอ (2544: 65, 98-99) ได้ให้คำจำกัดความของที่ว่างไว้ว่า คือ สิ่งที่รูปทรงกินเนื้อที่อยู่ คืออากาศที่โอบรอบรูปทรง คือระยะห่างระหว่างรูปทรง และอธิบายว่า ที่ว่างตามปกติจะกว้างจนหาขอบเขตไม่ได้ เป็นธาตุที่มองไม่เห็นจะปรากฏตัวก็ต่อเมื่อมีธาตุอื่นมาก่อปฏิกิริยาขึ้น ที่ว่างจึงเป็นเสมือนเวทีที่ธาตุอื่นลงไปแสดงตัวในบทบาทของรูปทรง มีรายละเอียด ดังนี้

ลักษณะของที่ว่าง ได้แก่ 1) ที่ว่างจริงและที่ว่างลวงตา โดยงานประติมากรรมใช้ที่ว่างจริง งานจิตรกรรมใช้ที่ว่างลวงตา 2) ที่ว่าง 2 มิติ คือ ที่ว่างที่กำหนดความกว้างกับความยาว 3) ที่ว่าง 3 มิติ คือ ที่ว่างที่กำหนดความกว้าง ความยาว และความลึก 4) ที่ว่างที่เป็นกลางหรือเป็นศูนย์ คือ ที่ว่างบนแผ่นกระดาษ 5) ที่ว่างเชิงบวกและที่ว่างเชิงลบ ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) หมายถึง บริเวณของมวลอากาศที่ถูกแทนที่โดยรูปทรง กลายเป็นอากาศที่ห่อหุ้มไหลเวียนอยู่รอบ ๆ รูปทรงและผู้ชม มันเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องส่งผ่านการรับรู้ของผัสสะที่มีต่อรูปทรง ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) หมายถึง บริเวณของมวลอากาศที่ไม่ถูกแทนที่โดยรูปทรง มันแปรสภาพเป็นส่วนหนึ่งของรูปทรง ถูกกำหนดและเป็นไปตามรูปทรง มีลักษณะเดียวกับพื้นที่ว่างภายใน และองค์ประกอบของประติมากรรมที่ดีเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างที่ว่างทั้งสองนี้ (Sternberg, 1958: 12) 6) ที่ว่างที่เป็นสองนัย คือ บริเวณที่ว่างสองส่วนที่มีความสำคัญเท่า ๆ กัน จนไม่อาจบอกได้ว่าส่วนใดเป็นที่ว่างเชิงบวก ส่วนใดเป็นที่ว่างเชิงลบ 7) แบบรูปของที่ว่าง คือ รูปร่างหรือบริเวณของที่ว่างที่กำหนดขึ้น มี 2 แบบ ได้แก่ แบบรูปปิด คือรูปร่างของพื้นที่ว่างที่มีเส้นรอบนอกล้อมรอบบรรจบกัน และแบบรูปเปิด คือรูปร่างของพื้นที่ว่างที่มีเส้นรอบนอกเปิด หรือเลื่อนออกที่จุดใดจุดหนึ่งหรือหลายจุด (ชลูด นิ่มเสมอ, 2544: 99)

รูปทรงกับที่ว่าง ในงานประติมากรรม วัตถุที่สร้างขึ้นเรียกว่ารูปทรง ความว่างที่อยู่

รอบ ๆ หรืออยู่ภายในของรูปทรงเรียกว่าที่ว่าง ถ้าเปลี่ยนตำแหน่งและขนาดของรูปทรงหนึ่งในที่ว่างที่กำหนดให้ ความหมายส่วนรวมของผลงานจะเปลี่ยนไป

พลังเคลื่อนไหวของที่ว่าง เกิดจากปฏิกิริยาระหว่างที่ว่างกับรูปทรง 1) พลังการเคลื่อนไหวของที่ว่างเกิดจากจุด จะให้ความเคลื่อนไหวในทางราบและทางลึก ด้วยการขยายตัวและการพุ่งออกถอยข้าวของจุด 2) พลังการเคลื่อนไหวของที่ว่างเกิดจากเส้น จะให้ความเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนขึ้น กล่าวคือ ความเคลื่อนไหวทางราบที่มีทิศทางและลักษณะตามลักษณะของเส้น เคลื่อนไหวทางลึกด้วยการพุ่งออกถอยเข้าตามทิศทางและลักษณะของเส้น 3) ความสำคัญของที่ว่างที่มีต่อรูปทรง ที่ว่างกับรูปทรงเป็นสิ่งคู่กัน ขัดแย้งกันอย่างตรงกันข้ามแต่ขาดกันไม่ได้ มีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน องค์ประกอบทางรูปธรรมที่สำคัญของศิลปะก็คือ รูปทรงกับที่ว่าง ทั้งนี้ชลูด นิ่มเสมอ (2544: 100) ได้กล่าวถึงแนวความคิดร่วมสมัยเกี่ยวกับที่ว่างไว้ว่า 1) ที่ว่างเป็นสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นด้วยงานศิลปะ 2) ที่ว่างที่ใช้ร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความสำคัญเท่าเทียมกันกับธาตุอื่น 3) ที่ว่างที่ต่อเนื่องกันระหว่างภายนอกกับภายใน 4) ที่ว่างหลากมิติ เป็นที่ว่างที่มีมิติสัมพันธ์กันทั้งทางราบ ทางดิ่ง ทางเฉียงและทางโค้ง 5) ที่ว่างที่แสดงมิติทุกด้านให้เห็นพร้อมกัน 6) ที่ว่างที่เป็นสองนัย 7) ที่ว่างที่เคลื่อนไหว

ชลูด นิ่มเสมอ (2544, น. 19-22) กล่าวว่า เนื้อหา (Content) คือ องค์ประกอบที่เป็นนามธรรมหรือโครงสร้างทางจิต หมายถึงผลที่ได้รับจากงานศิลปะ ส่วนที่เป็นนามธรรมนี้นอกเนื้อหาแล้วยังมีเรื่อง (Subject) และแนวเรื่อง (Theme) รวมอยู่ด้วยทั้งสามส่วนมีส่วนเชื่อมโยงและซ้อนทับกันอยู่ เรื่องกับเนื้อหาในงานบางประเภทเกือบแยกจากกันไม่ออก แต่ในงานบางประเภทเกือบไม่เกี่ยวข้องกันเลยทั้งนี้ เรื่องหมายถึงสิ่งที่ศิลปินสรรหามาเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างงานศิลปะแบบรูปธรรม เช่น คน สัตว์ สิ่งของ เป็นต้น หรือหมายถึงงานชิ้นนี้เกี่ยวกับอะไร ส่วนแนวเรื่อง คือแนวทางของเรื่องและเป็นต้นทางที่จะนำไปสู่เนื้อหาซึ่งเป็นผลขั้นสุดท้าย เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของงานศิลปะที่เน้นแนวความคิด (Concept) ของศิลปินที่มีต่อเรื่องหรือรูปทรง เป็นสาระหรือแนวทางในการสร้างสรรค์มากกว่าเรื่อง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของงานศิลปะเมื่อมองจากด้านการสร้างสรรค์ เพราะเป็นแนวความคิดที่เป็นโครงสร้างเบื้องต้นของงาน

เอกภาพ (Unity) ชลูด นิ่มเสมอ (2544 น. 101-108, 112-126) กล่าวว่า เอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมกลืนเข้ากันได้ที่เกิดจากความสัมพันธ์กันของส่วนต่าง ๆ การสร้างงานศิลปะ คือการสร้างเอกภาพขึ้นจากความยุ่งเหยิง จัดระเบียบและดุลยภาพให้แก่สิ่งที่ขัดแย้งกันให้รวมตัวกันได้ ศิลปินมีหน้าที่รวบรวมและจัดสรรองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งส่วนรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีความขัดแย้งกันโดยธรรมชาติ สร้างเป็นรูปทรงที่มีเอกภาพขึ้น เอกภาพของผลงานศิลปะหนึ่งชิ้นประกอบด้วย 1) เอกภาพของรูปความคิด คือความคิดที่มีความหมายในตัว มีการจัดระเบียบ และเหมาะสมที่จะแสดงออกด้วยรูปทรง 2) เอกภาพของการแสดงออก คือการแสดงออกที่

ตรงชัด มีจุดหมายหลัก และมีส่วนเป็นรองสนับสนุน แบบอย่างเฉพาะตัวของศิลปินช่วยให้มีเอกภาพของการแสดงออกในด้านรูปทรง และ 3) เอกภาพของรูปทรง คือการรวมตัวกันอย่างมีดุลยภาพของทัศนธาตุ เพื่อให้เป็นรูปทรงหนึ่งที่สามารถแสดงอารมณ์หรือความคิดได้อย่างตรงชัด ทั้งนี้กฎเกณฑ์ของเอกภาพแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

กฎเกณฑ์หลักของเอกภาพ คือ รูปทรงหนึ่งที่สามารถแสดงความคิดหรืออารมณ์ของศิลปินออกมาได้อย่างตรงชัด เอกภาพของรูปทรงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ศิลปินทุกประเภทล้วนแสดงออกด้วยรูปทรงทั้งสิ้น เป็นการเริ่มต้นจากรูปทรง พัฒนาและเติบโตด้วยรูปทรง และจบที่รูปทรง หลักการพื้นฐานของเอกภาพแบ่งออกเป็น 2 ข้อ คือ

1. การขัดแย้งหรือความตรงข้ามกัน (Opposition) คือการรวมตัวของหน่วยที่มีความขัดแย้งกันอย่างมีดุลยภาพ การขัดแย้งที่พอเหมาะจะให้ชีวิตแก่ศิลปะ โดยต้องอาศัยตัวกลางประสานให้เกิดความกลมกลืนและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีเอกภาพ การขัดแย้งที่ใช้มีอยู่ 4 แบบ ได้แก่ 1) การขัดแย้งของลักษณะรูปทรง ซึ่งรวมทั้งการขัดแย้งของทัศนธาตุด้วย 2) การขัดแย้งของขนาด 3) การขัดแย้งของทิศทาง และ 4) การขัดแย้งของที่ว่างหรือจังหวะ

2. การประสาน (Transition) คือการทำให้เกิดความกลมกลืน ทำให้สิ่งต่าง ๆ เข้ากันได้อย่างสนิท เป็นการสร้างเอกภาพจากการรวมตัวของสิ่งที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน การประสานมีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ 1) การเป็นตัวกลาง (Transition) คือ การทำสิ่งที่ขัดแย้งให้กลมกลืนกันด้วยการใช้ตัวกลางเข้าไปประสาน และ 2) การซ้ำ (Repetition) คือการปรากฏตัวของหน่วยที่เหมือนกันตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไป

2.1 กฎเกณฑ์รองของเอกภาพ ประกอบด้วย

2.1.1 ความเป็นเด่น (Dominance) คือการเพิ่มหรือลดความสำคัญ หรือความน่าสนใจในหน่วยใดหน่วยหนึ่งของคู่ที่ขัดแย้งกัน ความเป็นเด่นเกิดขึ้นได้ 2 ทาง คือ 1) ความเป็นเด่นที่เกิดจากความขัดแย้ง และ 2) ความเป็นเด่นที่เกิดจากการประสาน

2.1.2 การเปลี่ยนแปร (Variation) คือการเพิ่มความขัดแย้งลงในหน่วยที่ซ้ำกันเพื่อป้องกันความจืดชืด น่าเบื่อ การเปลี่ยนแปรมีอยู่ 4 แบบ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปรของรูปร่างลักษณะ 2) การเปลี่ยนแปรของขนาด 3) การเปลี่ยนแปรของทิศทาง และ 4) การเปลี่ยนแปรของที่ว่างหรือจังหวะ

ชลูด นิ่มเสมอ (2544 น. 144) กล่าวว่า ดุลยภาพ (Balance) เป็นกฎเกณฑ์หนึ่งของเอกภาพ หมายถึง การถ่วงน้ำหนักที่เท่ากันสองข้างของรูปทรง ดุลยภาพเกิดจากการถ่วงดุลของสิ่งที่ขัดแย้งกันและจากการรวมตัวหรือการซ้ำของสิ่งที่เหมือนกันทั้ง 2 ข้าง โดยมีเส้นแกน 3 ชนิดเป็นตัวกำหนดดุลยภาพ ได้แก่ เส้นแกนทางดิ่ง เส้นแกนทางราบและเส้นแกนทางเฉียง หลักการของดุลย

ภาพมี 2 หลักการ ได้แก่ 1) แบบสมมาตร จะให้ความรู้สึกหยุดนิ่ง เพราะเป็นการซ้ำของสิ่งที่เหมือนกัน แต่กลับซ้ายเป็นขวา 2) แบบอสมมาตร ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่นิ่ง

ชลูด นิ่มเสมอ (2544 น. 160) กล่าวว่า จังหวะ (Rythm) จังหวะในงานศิลปะคือการซ้ำอย่างมีเอกภาพและความหมาย เป็นการเน้นการผ่อนคลายสลับกันของทัศนธาตุต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเอกภาพที่มีชีวิตชีวา จังหวะเกิดจาก 1) การซ้ำของหน่วย หรือการสลับกันของหน่วยกับช่องไฟ 2) การเลื่อนไหลที่ต่อเนื่องของเส้น น้ำหนัก สี และรูปทรง จังหวะภายนอกและจังหวะภายใน ได้แก่ จังหวะของช่องไฟ และจังหวะของรูปทรงหรือของหน่วย ซึ่งเป็นของคู่กันและกันการวิเคราะห์จังหวะทำได้โดยใช้หลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) จังหวะของทัศนธาตุ 2) จังหวะของความเคลื่อนไหว 3) แบบรูปของจังหวะภายในและภายนอก และ 4) เอกภาพของจังหวะ การขัดแย้ง การประสาน ความเป็นเด่น และการเปลี่ยนแปร

2. หลักการทางองค์ประกอบศิลปะ (Art Composition Principle)

วิรัตน์ พิชญไพบูลย์ (2528: 44) กล่าวว่า หลักของการจัดองค์ประกอบศิลปะนั้น เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะประเภทต่าง ๆ แต่หลักการเหล่านี้ไม่ใช่กฎเกณฑ์ตายตัวที่ต้องปฏิบัติตามทุกกรณี เพราะการจัดเป็นการแก้ปัญหา ซึ่งอาจจะต้องดัดแปลง ปรับปรุง เพื่อให้ผลงานนั้น ๆ มีเอกภาพ หลักเบื้องต้นที่ใช้ในการจัดองค์ประกอบของศิลปะนั้น ประกอบด้วย ดุลยภาพ (Balance) สัดส่วนและการผันแปร (Proportion and Variety) ความกลมกลืนและความตัดกัน (Harmony and Contrast) จังหวะและความเป็นเด่น (Rhythm and Dominance) องค์ประกอบทางนามธรรม (Subjective)

3. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

ไลบ์นิซ (Leibniz, W. Gottfried; 1646-1716) นักปรัชญาชาวเยอรมัน กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์มีความแตกต่างจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพราะความงามเป็นสิ่งที่ตัดสินได้โดยสายตา ไม่สามารถเอาเหตุผลมาตัดสินได้ และความพึงพอใจที่เกิดจากสายตาและอายตนะในส่วนต่าง ๆ ล้วนมาจากการได้รับรู้จากสิ่งที่มีสัดส่วนที่เหมาะสม ฉะนั้นสัดส่วนจึงเป็นหลักการพื้นฐานของสุนทรียศาสตร์ เขาเชื่อว่าความงามมีพื้นฐานที่เกี่ยวเนื่องกับรสนิยมซึ่งเป็นสิ่งที่บอกว่าสิ่งนั้นสวยหรือไม่ และเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับสัญชาติญาณ สุนทรียศาสตร์ของเขาจึงเป็นเรื่องของความรู้สึกและรสนิยม (วนิดา ขำเขียว, 2543: 146) ดังนั้นสุนทรียศาสตร์ จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม ซึ่งครอบคลุมถึงความงามในธรรมชาติและความงามในผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นงานศิลปกรรม ความงามเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกพึงพอใจด้านบวก สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาแสวงหาความรู้และวิเคราะห์ในเรื่องของความงาม

4. ทฤษฎีสัญศาสตร์

สัญศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์แห่งสัญญะ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสัญวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนการทำงานของมัน เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อความหมายออกมาได้อย่างไร เป็นทฤษฎีที่นำมาอธิบายการสื่อสารของมนุษย์ว่าการสื่อสารคือจุดกำเนิดของความหมาย เป็นแนวทางการศึกษาเชิงสังคมหรือความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างผู้ให้และผู้รับสาร ตลอดจนความหลากหลายของความหมายภายในระบบภาษา วัฒนธรรมและความเป็นจริงที่ไม่สามารถแสดงผลเป็นลูกศรหรือเป็นเส้นตรงของกระแสการไหลของข่าวสาร

แนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification) สัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ อันถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา สัญลักษณ์อาจได้แก่ ภาษา รหัส สัญญาณ เครื่องหมาย ฯลฯ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัญญะเพิ่งได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยมีนักคิดหลายท่าน เช่น เพียร์ซ (Peirce, S. Charles) นักปรัชญาสังคมชาวอเมริกัน และ เดอ โซซูร์ (De Saussure, Ferdinand) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส ซึ่งปัจจุบันทฤษฎีดังกล่าวได้รับความนิยมในการใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552: 27-32)

สัญญะตามแนวคิดของเพียร์ซ (Peirce, S. Charles; 1839-1914) ได้ให้ความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างตัวสัญญะกับวัตถุจริงที่จะมีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) โดยจัดแบ่งประเภทของสัญญะ (Sign) ออกเป็น 3 แบบ

1. Icon เป็นสัญญะที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายกับวัตถุมากที่สุด เช่น ภาพถ่าย รูปปั้น รูปวาด โดยการถอดรหัสของ Icon เพียงแค่เห็นก็สามารถถอดความหมายถึงตัววัตถุได้ง่าย

2. Index เป็นสัญญะที่มีความเกี่ยวพันแบบเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงกับวัตถุที่มีอยู่จริง เช่น ควันไฟเป็น Index ของไฟ หรือรอยเท้าสัตว์ก็จะเชื่อมโยงถึงสัตว์ การถอดรหัสของIndex จึงจำเป็นจะต้องอาศัยเหตุผลเชื่อมโยงเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่าง Index กับวัตถุจริง

3. Symbol เป็นสัญญะที่ไม่มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงอันใดเลยระหว่างตัวสัญกับวัตถุจริง หากแต่ความหมายเกิดจากการตกลงร่วมกันในหมู่ผู้ใช้สัญญะ เช่น ตัวอักษร หรือ Logo ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น การถอดรหัสจึงจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ใช้สัญญะ

สัญญะตามแนวคิดของ เดอ โซซูร์ (De Saussure, Ferdinand; 1857-1913) เดอ โซซูร์ได้แบ่งสัญญะออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือตัวหมาย (Signifier) เป็นรูปแบบทางกายภาพของสัญลักษณ์ เช่น คำที่ถูกเขียน เส้นต่าง ๆ ในหน้ากระดาษที่ก่อให้เกิดภาพวาด รูปภาพ หรือเสียง ส่วนที่สองคือตัวหมายถึง (Signified) คือบริบทภายในใจที่ถูกหมายถึงโดยตัวหมาย ดังนั้นคำว่า ต้นไม้ ไม่

จำเป็นต้องเป็นต้นไม้ที่เฉพาะเจาะจง แต่หมายถึงบริบทที่ถูกสร้างขึ้งทางวัฒนธรรมว่าคือความเป็นต้นไม้ กระบวนการทั้งหมดนี้เราเรียกว่าการสร้างความหมาย เดอ โซซูร์ ให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) โดยระบุว่าสัญญะทุกอย่างจะมี 2 มิติ มิติที่หนึ่งคือมิติที่เป็นส่วนร่วมซึ่งเรียกว่าLanguage หรือหลักเกณฑ์ที่ใช้ และมิติที่สองเรียกว่า Speech หรือลีลาการใช้ โดย เดอ โซซูร์ ยังเสนอว่า สัญญะย่อยตัวหนึ่งจะยังไม่มีความหมายในตัวเองจนกว่าจะไปเทียบเคียงกับสัญญะย่อยตัวอื่น ๆ ที่อาศัยการเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) เดอ โซซูร์ ได้ทำการแยกแยะประเภทและระดับของความหมายที่บรรจุอยู่ในสัญญะออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทความหมายโดยอรรถ (Denotative Meaning) ได้แก่ ความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษร ซึ่งเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันโดยส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น ความหมายที่มีการระบุในพจนานุกรม เช่น แม่คือสตรีผู้ให้กำเนิดลู หมีเป็นสัตว์สี่เท้า เป็นต้น

2. ประเภทความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ได้แก่ ความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลงหรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล เช่น เวลาพูดถึงแม่ บางคนอาจนึกถึงความอบอุ่น บางคนอาจนึกถึงความเข้มงวด หรือบางคนอาจนึกไปถึงประสบการณ์อันขมขื่นเนื่องจากโดนแม่ทิ้งในวัยเด็ก เป็นต้น

5. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction)

การศึกษาทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ที่ผู้สร้างสรรค์ด้ำการศึกษาข้อมูลปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์อันเนื่องมาจากผู้สร้างสรรค์ใช้สัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งสัญลักษณ์ในผลงานนั้นถือว่ามีความสำคัญเพราะเป็นตัวบอกกล่าวให้ผู้ชมสามารถเชื่อมต่อทางความรู้สึกทางสัญลักษณ์ที่ผู้สร้างสรรค์ได้เลือกนำมาใช้ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะสำคัญของทฤษฎีนี้คือ การมีอยู่จริงของปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้มนุษย์สร้างสัญลักษณ์ การดำรงอยู่ของสัญลักษณ์แบบแผนการกระทำ (รุ้งนภา ยรรยงสุขเกษม,วารสารการเมืองการบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 5 ฉบับที่ 2)ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน คือ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์มีความสามารถในการคิด มนุษย์เรียนรู้สัญลักษณ์ทำให้ได้ใช้ศักยภาพในการคิด เมื่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกำหนดความสามารถในการคิดของมนุษย์ในการให้ความหมายของวัตถุไม่ได้มาจากกระบวนการภายในจิตใจเพียงอย่างเดียว ผู้คนเรียนรู้ถึงความหมาย และสัญลักษณ์ได้ในขณะที่เกิดปฏิสัมพันธ์ กล่าวคือ สัญลักษณ์คือวัตถุทางสังคม ที่ถูกใช้เป็นตัวแทน หรือ สิ่งแทนที่ผู้คนในสังคมเห็นพ้องว่าสัญลักษณ์นั้นสามารถแทนได้ สัญลักษณ์ช่วยให้มนุษย์สามารถจินตนาการถึงความจริง

เชิงอภิปรัชญา เช่น สวรรค์ หรือ นรกได้ ดังนั้นสัญลักษณ์ที่ผู้สร้างสรรค์นำมาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความศรัทธาทางพุทธศาสนา อาทิเช่น รูปทรงสามเหลี่ยมแทนคุณค่าสูงสุด และรูปทรงกลมแทนเครื่องหมายธรรมจักร

ลัทธิสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) เป็นปฏิกิริยาต่อลัทธิธรรมชาตินิยม (Naturalism) และลัทธิสัจจะนิยม (Realism) เป็นการที่ต่อต้านกระบวนการอุดมคตินิยมที่พยายามจับความเป็นจริงอย่างละเอียดและพยายามยกระดับความธรรมดาขึ้นมาเหนืออุดมการณ์ กระบวนการเหล่านี้สนับสนุนความคิดทางเจตภาพ (spirituality) ทางจินตนาการ และทางความฝัน ทางที่นำไปสู่สัญลักษณ์นิยมเริ่มด้วยปฏิกิริยานักเขียนบางคน เช่น ยอรีส-คาร์ล อุยสมองส (Joris-Karl Huysmans) เริ่มด้วยการเป็นนักธรรมชาตินิยมก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นนักสัญลักษณ์นิยม สัญลักษณ์เป็นวิธีการอันหนึ่งของการถ่ายทอดความหมาย และสามารถถูกนำมาใช้ได้อย่างมีรสนิยมหรือรู้จักเลือกเฟ้นที่เหมาะสม นอกจากนี้สัญลักษณ์ยังสามารถที่จะช่วยยกระดับผลงานทางด้านศิลปะ ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธาอันเกิดจากศาสนา บางครั้งก็เป็นสัญลักษณ์ภาพในงานศิลปะอย่าง เช่น ในงานจิตรกรรม งานประติมากรรม เป็นต้น สัญลักษณ์อาจทำหน้าที่อย่างเช่นเกี่ยวกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งจะแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ร่วมกันของความศรัทธาทางศาสนา

6. ทฤษฎีจิตนิยม (Idealism) ได้แก่พวกที่ถือว่า จิตเท่านั้นเป็นความแท้จริง สสารเป็นเพียงปรากฏการณ์ของจิตเท่านั้น ชาวจิตนิยมเชื่อว่า จิต เป็นอมตะ ไม่สูญสลาย ร่างกายของมนุษย์เป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วขณะหนึ่งของจิต เป็นที่อาศัยชั่วคราวของจิต เมื่อร่างกายดับลง จิตก็ยังคงอยู่ ไม่แตกดับไปตามร่างกาย อริสโตเติ้ล (Aristotle) ถือว่า วิญญาณเป็นเนื้อสารทางจิต ไม่ใช่สิ่งที่ถูกกักขังอยู่ในร่างกาย เป็นแต่เพียงรูปแบบที่ทำหน้าที่จัดระบบร่างกาย เมื่อเป็นเช่นนี้ระหว่างรูปแบบกับเนื้อสารจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น จะอย่างไรก็ตาม อริสโตเติ้ลก็ได้สรุปหน้าที่ของวิญญาณไว้ 2 อย่างเหมือนเพลโต้คือหน้าที่ระดับต่ำ ได้แก่การรับรู้ การจำ การคิดและการจงใจ เป็นสิ่งที่ไม่เป็นอมตะ เมื่อร่างกายแตกดับ ก็จะสูญสลายไปพร้อมกับร่างกายหน้าที่ระดับสูง ได้แก่การคิดหาเหตุผล เป็นสิ่งที่เป็นอมตะ เพราะเป็นเนื้อแท้ของวิญญาณ เดส์การ์ตส์ (Descartes) บิดาแห่งปรัชญาสมัยใหม่ เป็นนักปรัชญาทวินิยม เห็นว่าวิญญาณเป็นเนื้อสาร โดยแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ 1) เนื้อสารสัมบูรณ์ ได้แก่ พระเจ้า (God) 2) เนื้อสารสัมพัทธ์ ได้แก่ สสารและวิญญาณ สสารมีลักษณะกินที่ อยู่กับที่และย่อมเป็นไปตามกฎกลศาสตร์ส่วนวิญญาณนั้น เคลื่อนไหว ไม่กินที่ มีความรู้สึกนึกคิด และจงใจ ทวี โกวิโท (2567)

7. ทฤษฎีความศรัทธา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2561) กล่าวว่า ความหมายของศรัทธา โดยเรียบเรียงจากหนังสือพุทธธรรมวา ศรัทธา หมายถึง มีความเชื่อ ความซาบซึ้งความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็น เป็นความ

มั่นใจใน 3 องค์ประกอบ คือ มั่นใจว่าเป็นไปได้ มั่นใจว่ามีคุณค่า และเราให้ อยากพิสูจน์ความจริง ศรัทธาที่แท้จริงตามนัยยะทางพุทธศาสนาจึง มิใช้ศรัทธาที่ใช้อารมณ์จนลืมเหตุผล แต่ศรัทธาต้องมีปัญญาเป็นตัวควบคุม สงเสริมความคิด วิจัยวิจารณ์จนค้นพบเหตุและผล ได้ทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้ประจักษ์ความจริงแก่ตน จนหมดสงสัยจึงเกิดศรัทธา ศรัทธาเป็นปัจจัยแรกที่สุด หรือเป็นขั้นตนของกระบวนการพัฒนาปัญญา สรุปได้วา ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ หรือเรียกว่า พระรัตนตรัยอันเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีเหตุและผล รวมทั้งต้องมีปัญญากำกับไว้อยู่เสมอ

ไพฑูรย์ พวงยอด (2545 น. 21; อ้างอิงจาก แสงจันทร์งาม, 2542 น. 113) แสง จันทร์งาม กล่าวว่า “ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา” หมายถึง ความเชื่อที่เกิดทีหลังจากการพิจารณาด้วยเหตุผลแล้ว เห็นว่าสิ่งนั้น ๆ มีเหตุผล จึงควรจะเชื่อ ศรัทธาในพุทธศาสนา จึงหมายถึง ศรัทธาประเภทนี้ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษวา Belief”

สุมณฑา คณาเจริญ (2548 น. 98) ให้ความหมายว่า ศรัทธาในพุทธศาสนา หมายถึง ความเชื่อความนับถือที่ประกอบด้วยปัญญา และเหตุผล เพราะพุทธศาสนาเปนศาสนาแห่งปัญญา เน้นสอนคนให้มีเหตุผลไม่เชื่ออย่างงมงาย คำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้ามีองค์ประกอบศรัทธาแล้วจะต้องมีองค์ประกอบด้านปัญญาคู่กันเสมอ จากที่กล่าวมาข้างต้น ความศรัทธานับเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชน ที่ควรยึดถือไว้ เพราะเป็นหลักยึดให้ผู้คนระลึกถึงคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากขาดซึ่งความศรัทธาแล้ว มนุษย์คงเปรียบได้กับเรือที่ไม่มีหางเสือนำทางชีวิต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความศรัทธา ดังที่ ฮันสเบอรเกอร บี ศึกษาเรื่องศาสนา อายุ ความพึงพอใจในชีวิตและการรับรู้ในแหล่ง ความศรัทธาในศาสนา พบว่าความศรัทธาในศาสนาจะมีมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น ความศรัทธาในศาสนาและการปฏิบัติเขาร่วมในศาสนา มีส่วนสำคัญกับความสุขในชีวิต และการปรับตัวได้ (Koenig, H.G. 1995: 38 - 39; citing Hunsberger, B.: 1985)

8. ประติมานวิทยา

เชษฐ์ ติงสัญชลี (2566) ได้กล่าวว่า ความงามอันเป็นเอกของประติมากรรมอินเดียที่มีหลากหลายรูปแบบ ล้วนแต่ส่งเสริมให้ศิลปะอินเดียได้รับยกย่องว่าเป็นหนึ่งในสกุลศิลปกรรมที่งดงามที่สุดในโลก ความงดงามด้านสุนทรียะของประติมากรรมอินเดียย่อมทำให้ผู้ชื่นชอบรู้สึกจมดิ่งอย่างลึกซึ้งเมื่อเฝ้าพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำอีก

นอกจากความงามด้านสุนทรียภาพแล้ว ประติมากรรมอินเดียยังมีความน่าสนใจอีกประการหนึ่ง นั้นคือ เรื่องราว (Subject) ที่ประติมากรมุ่งหมายที่จะสื่อให้กับผู้ชมได้รับรู้ เรื่องราวเหล่านี้ล้วนแต่ถ่ายทอดความศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากศาสนา เทพเจ้าต่าง ๆ ที่เป็นบุคลาธิษฐานของพลังอำนาจของจักรวาล เมื่อเทพเจ้ามีพลังอำนาจและศักดิ์สิทธิ์ ประติมากรรมที่แสดงภาพเทพเจ้าจึงต้อง

ศักดิ์สิทธิ์ไปด้วย การสร้างประติมากรรมจึงถูกกำกับด้วยกฎศักดิ์สิทธิ์และข้อห้ามต่าง ๆ ที่เรียกว่า “ประติมานวิทยา”(Iconography)

จากการศึกษาบทความ หนังสือข้อมูลวิชาการหลักปรัชญาพุทธศาสนา ทำให้ทราบถึงความเป็นมา ความหมายที่แฝงนัยยะสำคัญ ที่สามารถนำมาต่อยอดในด้านแนวคิดที่พัฒนาสู่คอนเซ็ปต์กรรมวิธีการสร้างสรรค์ลงานและการสื่อสาร

9. พุทธปรัชญา

คำนวล คำมณี (2560, น. 107) กล่าวว่า คิดทางพุทธปรัชญา ๓ ด้าน คือ พุทธญาณวิทยามุ่งเน้นศึกษาความรู้จากการประจักษ์แจ้งทางจิต ๒ ประเด็น คือทิพพจักขุญาณหรือจุตูปปาตญาณ และเจโตปริยญาณ พุทธอภิปรัชญามีเนื้อหา ๔ ประเด็น คือ ความแท้จริงของสังขาร มนุษย์การเวียนว่ายตายเกิด คติเรื่องนรก - สวรรค์ และพระนิพพานและพุทธจริยศาสตร์มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอุดมคติของพุทธศาสนิกชน มี ๒ ประเด็น คือ การสร้างบุญกุศลในแนวทางพระพุทธศาสนา และการอุปสมบท

สรวิชญ์ วงษ์สอาด (2562) กล่าวว่า ปรัชญาชีวิตของไทยมีลักษณะเป็นความเชื่อทางศาสนา กล่าวคือ อิทธิพลของศาสนานั้น มีความสำคัญมากต่อแนวคิดของคนไทย โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงแนวคิดพรหมลิขิตและกรรมลิขิตที่ทำให้เกิดกระแสความคิดแบบชะตากรรมขึ้น คนไทยมักพูดว่า “อะไรจะเกิดมันก็ต้องเกิด” ซึ่งเป็นการมอบชีวิตให้กับลิขิตของโชคชะตาเพราะเหตุนี้คนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่า พรหมและกรรมมีอยู่จริง เพราะโชคชะตาชีวิตของคนเราก็ถูกกำหนดโดยพรหมและกรรมไว้เรียบร้อยแล้ว

แนวคิดเรื่ององค์ประกอบศิลป์มีสาระสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือทางนามธรรมคือสิ่งที่มองเห็นได้ในทางทัศนศิลป์ เป็นส่วนที่สร้างขึ้นประสานกันอย่างมีเอกภาพของทัศนธาตุ ในรูปแบบที่สัมผัสได้ทางสายตาคือแนวเรื่องและแนวคิดทฤษฎีจิตนิยมคือความรู้สึกเฉพาะของตนที่มีความงามภายในใจผู้สร้างสรรค์นำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปทรง วัสดุและวิธีการเทคนิคที่ตอบสนองกับแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน

งานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง

ผลงานสร้างสรรค์นี้ได้รับการต่อยอดจากแนวคิดอิทธิพลของคนอื่น ๆ และศิลปินต่าง ๆ ทั้งทางเทคนิคกรรมวิธีการแนวคิดการจัดแสดงผลงานของศิลปินที่มีส่วนในการสร้างสรรค์ผลงานรูปแห่งความศรัทธา

1. อิทธิพลงานสร้างสรรค์ของ คามิน เลิศชัยประเสริฐ

ภาพประกอบ 11 ชื่อศิลปิน คามิน เลิศชัยประเสริฐ
ชื่อผลงาน ‘ไม่มีอะไรพิเศษ’
เทคนิค ดินเผารากุ ปีที่สร้างสรรค์ 2559
ที่มา: นิตยสารข่าวศิลปะแห่งประเทศไทย (2567)

เป็นแนวงานที่มีเรื่องราวของปรัชญาศาสนา คือหลักของการอยู่กับปัจจุบันขณะที่ตัวเราเองรู้ตัวว่าตอนนี้เราทำอะไรอยู่ โดยศิลปินได้แนวคิดจากการศึกษาหลักปรัชญาของเซน ที่กล่าวถึงการตั้งอยู่ของปัจจุบัน และจิตโดยนำเสนอผ่านเครื่องปั้นดินจำนวน 364 ใบที่วางเรียงรายกัน เป็นวงรีแทนถึงจุดเริ่มต้นและจุดจบของเรื่องราวใน 1 ปีที่เวียนมาพบกัน ใบแรกและใบสุดท้ายถูกขั้นกลางด้วยถ้วยของลูกศิษย์ผู้คนที่แวะเวียนมาหาในช่วงที่เขาสร้างสรรค์ผลงาน บอกเล่าเรื่องราวการค้นพบในช่วง 1 ปี ถ้วยแต่ละใบ จะมีการจารึกตัวอักษรสลักไว้เท่าที่ศิลปินจะนึกขึ้นได้ เป็นคำที่เกี่ยวกับธรรมะบ้าง ปรัชญาการใช้ชีวิต คำสอนหัวโต๊ะมีรูปปั้นตัวศิลปินแสดงถึงความมีตัวตน นับรวมกับถ้วยนั้นจะเป็น 365 วันพอดีปลายโต๊ะอีกนานคือเส้นวงกลมสีดำบนกระดาษสีขาวศิลปินใช้สื่อถึงความว่างเปล่า

จากการศึกษาผลงานศิลปินผู้สร้างสรรค์ ได้นำแนวคิดในเรื่องของการใช้หลักปรัชญาคำสอนกรรมวิธีการ การประทับข้อความใส่ตามจำนวนที่เป็นตัวสื่อถึงแฝงนัยยะปรัชญา และเทคนิควิธีการใช้ดินเผารากุเพื่อปรับมาสร้างสรรค์ผลงานชุดรูปแห่งความศรัทธา

2. อิทธิพลงานสร้างสรรค์ของ ทรงเดช ทิพย์ทอง

ภาพประกอบ 12 ชื่อศิลปิน ทรงเดช ทิพย์ทอง

ชื่อผลงาน รูปทรงแห่งศรัทธา

ขนาด กว้าง 30 x ยาว 40 เซนติเมตร

เทคนิค อะคริลิกและทองคำเปลว

ที่มา: มูลนิธิพิพิธภัณฑ์ศิลปะพระราม 9 (2561)

ผลงานเป็นงานจิตรกรรมสีอะคริลิคบนผ้าใบ ศิลปินใช้วิธีการเขียนแบบการประสานเส้นเพื่อให้เกิดแสงเงาตามหลักทางทัศนธาตุ สีที่ใช้เป็นสีโทนอ่อนนุ่มมองดูแล้วละมุนในความรู้สึก ทำให้มองแล้วเห็นถึงความศรัทธา งานของศิลปินเป็นงานศิลปะไทยแนวประเพณี โดยศิลปินประยุกต์การเขียนด้วยลวดลายแบบศิลปะไทยดั้งเดิม ผนวกเข้ากับความเป็นท้องถิ่นวิธีการใช้สีแสงเงา แบบร่วมสมัยใช้สัญลักษณ์ทางศาสนา และความเป็นตัวตนของศิลปินที่บ่งบอกถึงความศรัทธา

จากการศึกษาผลงานของศิลปินได้แนวคิด เรื่องของการใช้สัญลักษณ์ที่นำเสนอในการสื่อสารถึงความเป็นพื้นถิ่น ตัวตนและความเชื่อศรัทธาทางศาสนาผ่านรูปแบบที่แฝงไปด้วยนัยยะ

3. อิทธิพลงานสร้างสรรค์ของ อาจารย์นนทิวรรธน์ จันทนะผะลิน

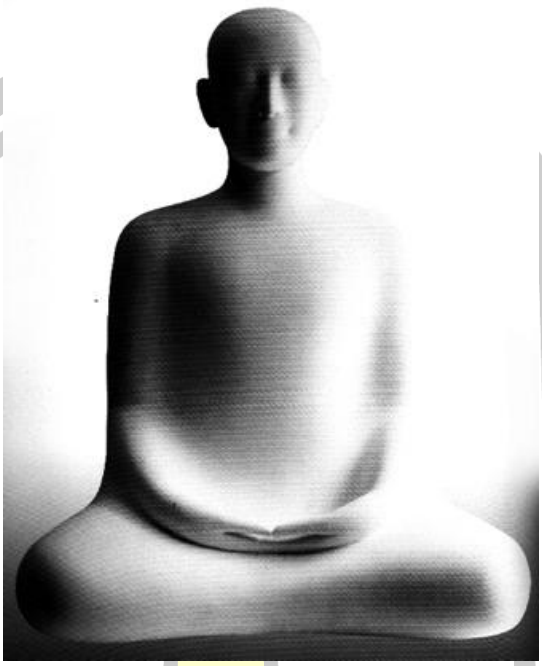

ภาพประกอบ 13 ชื่อศิลปิน นนทิวรรธน์ จันทนะผะลิน
ชื่อผลงาน สมาธิ
ขนาด สูง 85 เซนติเมตร
เทคนิค ปูนปลาสเตอร์ ปีที่สร้างสรรค์ 2543
ที่มา: วิทยาลัยช่างศิลป์ (2561)

ผลงานประติมากรรม สมาธิ เป็นผลงานที่บ่งบอกถึงลักษณะอิริยาบถที่ให้ถึงความสงบ ตามหลักปรัชญาศาสนา ศิลปินได้ใช้การสร้างสรรค์ผลงานโดยการใช้มวลปริมาตรของทัศนธาตุ ที่ใช้เส้นและรูปทรงของการนั่งสมาธิ ตามอุดมคติคือลดทอนรูปทรงที่เหมือนจริงให้เหลือเพียงการใช้เส้นทำให้มีมวลที่ดูแล้วสบายเหมือนสภาวะที่เข้าสู่สมาธิ และความขาวของสีปูนพลาสเตอร์ทำให้ดูบริสุทธิ์ ความแข็งแกร่งที่นุ่มนวลด้วยตัววัตถุ เปรียบเสมือนความหนักแน่นในทางธรรม ใบหน้าที่ดูสบายไม่ทุกข์อิ่มสุขตลอดเวลา

จากการศึกษาผลงานศิลปินทำให้ได้ข้อคิด ทางด้านรูปทรงปริมาตรที่นำมาต่อยอดในการสร้างสรรค์งานใช้รูปแบบเส้นองค์ประกอบ ให้เห็นถึงความศรัทธาผ่านรูปแบบที่นำมาสร้างสรรค์งานแนวคิดทางหลักธรรมปรัชญาศาสนา ความศรัทธาน้อมนำจิตใจให้เข้าสู่ความสงบและความดีงาม

บทที่ 3
วิธีดำเนินการสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ผลงานเรื่อง รูปแห่งความศรัทธา มีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
2. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน
3. ผลงานเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1.การรวบรวมข้อมูล

ผู้สร้างสรรค์ศึกษาเพิ่มเติม ลงพื้นที่สอบถามประวัติการขุดค้นพบ และความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อพระแผงพระพิมพ์ดินเผา และได้สอบถามข้อมูลจากพระอธิการชาติ ผู้ที่ทำพระพิมพ์ดินเผาในชุมชนบ้านหนองแคนน้อย ภาพถ่ายพระพิมพ์ต่าง ๆ จากวัดและพื้นที่ในชุมชนอำเภอนาดูน และหนังสือพระเครื่องประวัติพระนาดูนและตามพิพิธภัณฑ์เว็บไซต์ออนไลน์ พร้อมทั้งได้อ่านศึกษาจากบทความบทวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระพิมพ์ดินเผานาดูน จากการได้ศึกษาข้อมูลและถ่ายภาพนั้นนำมาสู่การสเก็ตซ์ภาพร่างบนกระดาษและปั้นต้นแบบจากขี้ผึ้ง ทำการถอดจากพระพิมพ์ปางต่าง ๆ การเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและบุคคลที่มีความรู้ โดยใช้วิธีการบันทึกภาพ จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์แนวเรื่อง (Analysis of theme)

ผลงานสร้างสรรค์ชุด รูปแห่งความศรัทธาเป็นการอธิบายภาพของความทัศนของผู้สร้างสรรค์ ที่มีต่อพุทธศาสนาที่เป็นจุดกำเนิดแห่งความศรัทธา ที่เกิดจากการซึมซับวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้คนในชุมชนกับความเชื่อ ที่ทำให้ก่อเกิดเป็นผลงานศิลปะในรูปแบบของสิ่งที่เคารพบูชา ที่มองเห็นได้คือพระพุทธปฏิมา พระเครื่อง พระไม้ พระพิมพ์ต่าง ๆ โบสถ์วิหารเจดีย์ ที่สื่อแสดงถึงการนับถือหรือเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ยึดมั่นด้วยจิตวิญญาณทั้งยังเป็นการปรารถนาบุญกุศลผลที่จะได้รับความเป็นมงคลโชคชะตา ซึ่งเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งถึงคุณค่าทางใจสะท้อนถึงการยึดมั่นในคุณงามความดี และความเชื่อทางจิตวิญญาณอย่างแรงกล้า และยังเป็นเครื่อง

เตือนใจระลึกถึงให้อยู่ในกรอบของความดีงามผ่านรูปลักษณ์ที่เป็นสื่อแทนถึงความศรัทธา นำข้อมูลที่รวบรวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลต่าง ๆ จากพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ ดังนี้

2.1.1 จัดหมวดหมู่

2.1.2 ตีความ

2.1.3 วิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา ความเป็นมาของพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูน ทฤษฎีความงามในทัศนะธาตุ และความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูนตามหลักองค์ประกอบศิลป์

2.1.4 สรุป และนำเสนอ

2.2 การวิเคราะห์รูปทรงสัญลักษณ์ (Analysis of form symbols)

ผลงานสร้างสรรค์เป็นงานสื่อผสม 2 มิติ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาค้นคว้ารูปทรงของพระพิมพ์พระแผงกรุพระบรมธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ได้นำรูปทรงของการจัดเรียงพระแผงดินเผา ที่มีการจัดวางเป็นแนวอย่างเป็นระเบียบที่สื่อถึงอดีตพระพุทธเจ้า และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระพิมพ์ดินเผาพิมพ์ต่าง ๆ ของกรุพระบรมธาตุนาดูนที่แสดงถึงเรื่องราวพุทธประวัติในตอนต่าง ๆ และยังแฝงไปด้วยศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ จังหวะการทับซ้อนข้าวของเครื่องใช้ในยุคสมัยนั้น จากแรงบันดาลใจข้างต้นและความสนใจในความงามของพระแผงนาดูนจึงได้หยิบเอารูปลักษณ์ต่าง ๆ ในพระแต่ละพิมพ์ที่มีความน่าสนใจมาจัดเรียงในองค์ทัศนธาตุ เรื่องจังหวะการซ้ำอย่างเป็นระเบียบ และซ้ำเพื่อให้เห็นถึงความศรัทธาที่ตอกย้ำยึดมั่น ที่มีความเชื่อมโยงจากรูปวัตถุเข้าสู่จิตวิญญาณสุนทรียภายใน ที่แฝงไว้ซึ่งความดีงามและหลักธรรมคำสอนและหลังพุทธปรัชญาความเชื่อทางศาสนา

2.3 การวิเคราะห์เทคนิคกลวิธี (Analysis of techniques)

งานสร้างสรรค์เป็นงานสื่อผสม 2 มิติ โดยได้ใช้ดินปั้นหม้อในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้วิธีการทำแม่พิมพ์จากภาพสเก็ตช์ ที่ได้จากแรงบันดาลใจข้างต้นนั้น แล้วนำมาสู่การปั้นต้นแบบด้วยขี้ผึ้งเพื่อทำแบบแม่พิมพ์เสร็จแล้ว นำดินที่ผสมเม็ดเชื้อนำมากดพิมพ์เพื่อให้ได้รูปแบบตามที่เราต้องการ การใช้ดินบ้านหม้อ เป็นดินที่หาได้ง่ายและเป็นดินในพื้นที่ ที่มีความเชื่อมโยงถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ของจังหวัดมหาสารคามความเจริญรุ่งเรืองทางอารยธรรม เช่นเดียวกันแล้วเผาแบบก่อเตาเผาสุมแบบพื้นบ้านด้วยอุณหภูมิ700-800องศา ทำให้เห็นพื้นผิวสัมผัสรูปทรงของรูปลักษณ์ในงานที่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความศรัทธา ที่มีความงามทางทัศนธาตุแสงเงาเข็มอ่อนที่เกิดจากร่องรอยพื้นผิวงาน เฉดสีที่บวกกับความเข้มอ่อน และรูปทรงของพระ สถูป ต้นไม้ การจัดวางองค์ประกอบด้วยการเรียงการเว้นระยะห่างที่เท่ากันเป็นภาพรวมที่เป็นรูปแห่งความศรัทธา

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

1. การทำภาพร่าง/แบบจำลอง

การร่างภาพเริ่มจากการที่ผู้สร้างสรรค์ ได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องราวที่เป็นแรงบันดาลใจเบื้องต้น แล้วจึงนำมาผนวกกันกับจินตนาการที่ได้จากการอ่าน และตีความบทความแนวความคิด ทฤษฎีต่าง ๆ และจากการศึกษาผลงานของศิลปิน การร่างภาพเริ่มจากการนำกระดาษร่างด้วยดินสอให้เป็นลายเส้นเบา ๆ เพื่อให้เกิดเป็นร่องรอยเป็นภาพร่าง ที่เราต้องการให้เป็นรูปทรงที่มีความสอดคล้องกับสิ่งที่จะสื่อถึงสิ่งที่เราสร้างสรรค์ ผ่านการจัดรูปแบบทัศนธาตุทางองค์ประกอบศิลป์ เพื่อให้เกิดสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการจะสื่อตามแนวคิด ที่เป็นรูปภาษาภาพจนนำไปสู่การพัฒนายังตัวชิ้นงาน

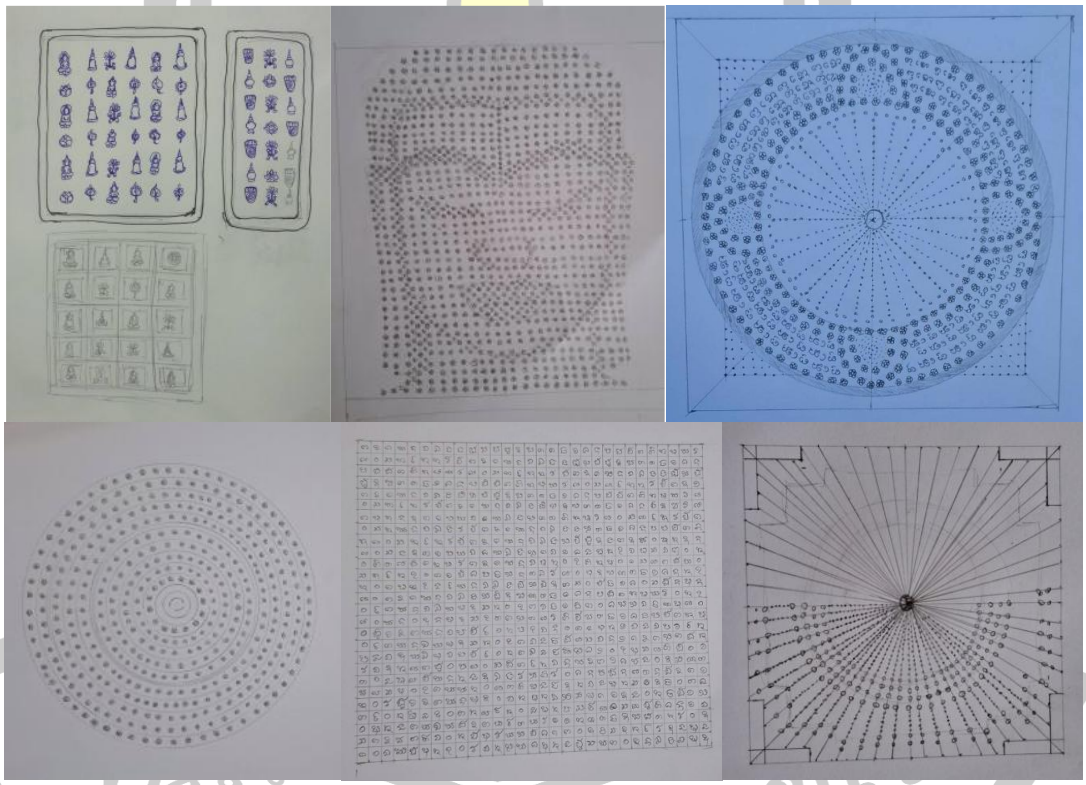

ภาพประกอบ 14 ภาพร่างผลงานสร้างสรรค์

2. การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน มีดินที่เป็นดินปั้นหม้อในชุมชนบ้านหม้อ จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้ทำการผสมเม็ดเชื้อ แม่พิมพ์ที่ได้จากการปั้นต้นแบบด้วยขี้ผึ้ง ถอดพิมพ์ด้วยยางซิลิโคน ไม้ปั้นมีจำนวนอยู่ 4-5 แบบเพื่อใช้ในการตกแต่งปรับแต่งขึ้นแบบหรือปรับส่วนต่าง ๆ ของงาน

ภาพประกอบ 15 อุปกรณ์สำหรับปั้นตกแต่ง, ดินที่ผสมเม็ดเชื้อ

ภาพประกอบ 16 สีบอดี้สะเตน

ภาพประกอบ 17 ต้นแบบดินน้ำมัน, แม่พิมพ์ยางซิลิโคน

ภาพประกอบ 18 แม่พิมพ์ยางซิลิโคน

3. การทดลองกรรมวิธีสร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการทดลองด้วยกันหลายอย่าง ทั้งรูปแบบการจัดวางเพื่อแสดงและสื่อถึงแนวคิดที่ผู้สร้างสรรค์เองรู้สึก การติดตั้งด้วยวิธีการวางกับพื้นหรือแขวนจนทำให้เห็นความเป็นไปได้ในแนวทาง การจัดวางอย่างไรให้สื่อถึงความหมายนั้นได้ดี การทดลองตัววัสดุด้วยการเผาเคลือบแบบเผาสุมด้วยถ่านแบบพื้นบ้าน จึงทำให้เห็นปัญหาของเรื่องอุณหภูมิที่ไม่คงที่ ทำให้งานแตกร้าวบ้างหรือน้ำเคลือบส่วนที่ไม่โดนอุณหภูมิที่เป็นจุดหลอมเหลวนั้น ทำให้น้ำเคลือบไม่ละลายทำให้งานออกมาไม่สมบูรณ์ การใช้วัสดุที่มันขัดแย้งกับคอนเซ็ปต์ที่ยังไม่ลงตัวยังไม่เชื่อมโยงกับแนวเรื่อง

ภาพประกอบ 19 ดินที่แตกร้าวหลังจากเผา

4. ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นตอนผลงานสร้างสรรค์เริ่มจากการร่างภาพแล้วทำการปั้นต้นแบบด้วยขี้ผึ้ง ทำการถอดพิมพ์นำดินที่นวดหมาดได้ที่แล้ว ทำการกดลงแม่พิมพ์ก่อนกดทำการโรยด้วยผงแป้งหรือทาน้ำมันพืชเพื่อทำให้ดินไม่ติดกับแม่พิมพ์ เสร็จแล้วจึงนำมาผึ่งลมให้แห้งสนิทดี แล้วทาด้วยสีบอดี้สะแตนผึ่งลมให้แห้งตามสภาพอากาศ แล้วจึงทำการก่อเตาใช้ถ่านในการเผาแบบสุมพื้นบ้าน การก่อเตาให้มีช่องลมระบายอากาศเป่าลมเล็กน้อย เพื่อให้ลมถ่ายเทอากาศทำให้ไฟกล้าจนไฟติดทั่วทั้งเตา จนชิ้นงานเกิดเป็นสีแดงเหมือนถ่าน จึงทำการปิดเตาไว้เพื่อให้ความร้อนอยู่ภายในเตา ได้นานที่สุดเพื่อให้ดินที่

ทำการเผานั้นสุกได้ที่ดีเผาโดยใช้เวลาประมาณ 3-4 ชั่วโมงจึงสามารถเปิดเตา แล้วปล่อยให้คายความร้อนจึงนำผลงานออกจากเตาแล้วแล้วทำการติดตั้งตามภาพร่างต้นแบบเสร็จสมบูรณ์

ภาพประกอบ 20 ขั้นตอนการทำต้นแบบถอดพิมพ์

พหูน ปณ ฑิโต ชีเว

ภาพประกอบ 21 ขั้นตอนการกดดิน

ภาพประกอบ 22 ขั้นตอนการผึ่งให้แห้ง

ภาพประกอบ 23 ขั้นตอนการการเผา

พหูน ปณ ฑิโต ชีเว

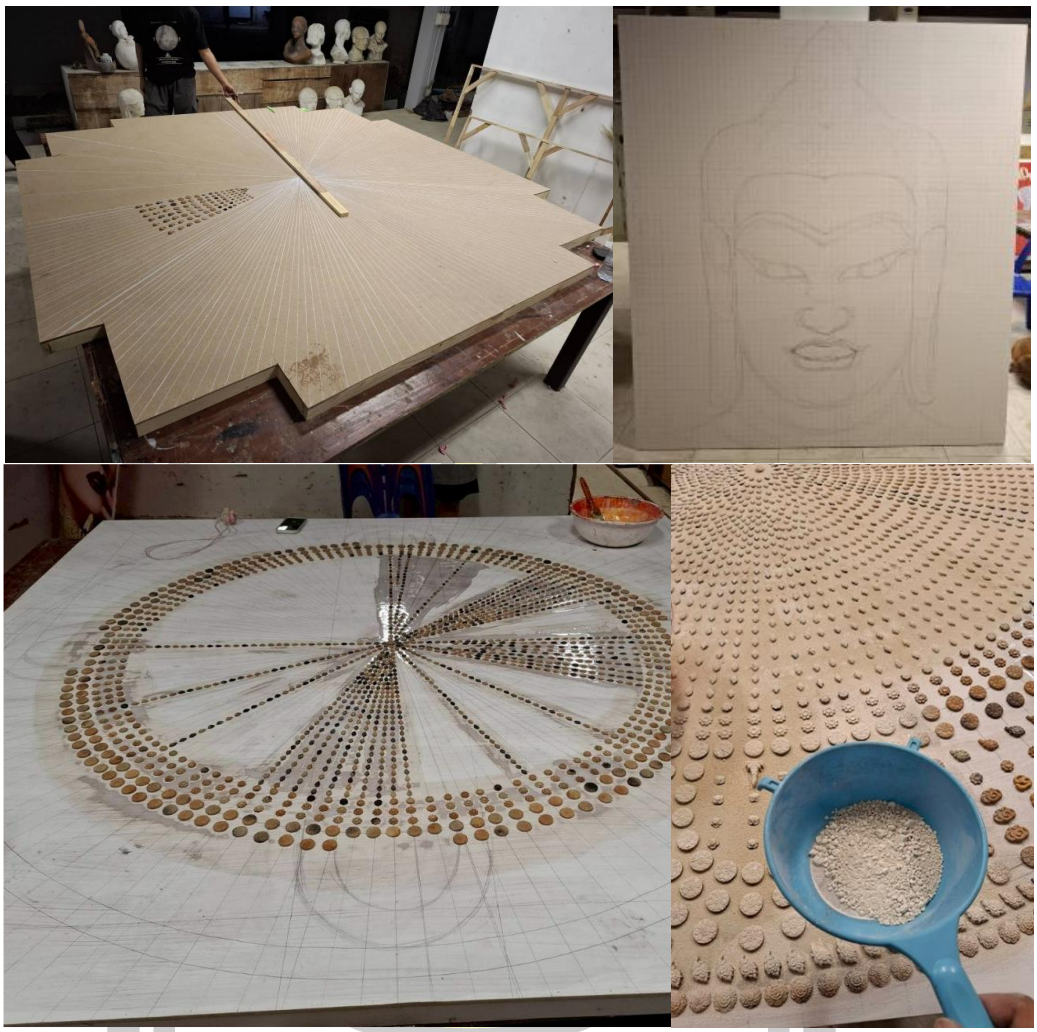

ภาพประกอบ 24 ขั้นตอนการร่างภาพติดประกอบงาน

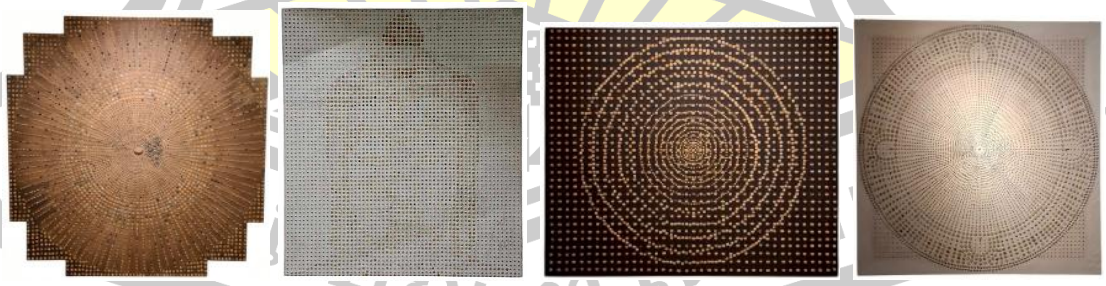

ภาพประกอบ 25 เสร็จสมบูรณ์

บทที่ 4
ผลงานสร้างสรรค์

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ เรื่อง รูปแห่งความศรัทธา ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการตามกระบวนการสร้างสรรค์ตามลำดับ จนเสร็จสิ้นกระบวนการ จากนั้นนำมาสู่การวิเคราะห์ผลงานและเขียนเอกสารประกอบการสร้างสรรค์ เพื่อนำเสนอผลงานสร้างสรรค์แบบพรรณนาวิเคราะห์

1. มีภาพประกอบเพื่อให้เห็นถึงสัมฤทธิ์ผลของการสร้างสรรค์ ดังนี้
2. ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์

ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์

เป็นการนำเสนอภาพผลงานชุดเสนอหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ จำนวน 4 ชิ้น โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผลงานชิ้นที่ 1

1.1 แนวคิด

ได้รับแนวคิดแรงบันดาลใจจากสภาวะที่เป็นมลพิษ ในปัจจุบันโดนการกระทำของมนุษย์ที่ไร้จิตสำนึก การสร้างสารเคมีสร้างขยะลงในดินจนทำให้เกิด เป็นมลภาะทางอากาศจนมีผลทำให้เกิดภาวะโลกร้อนหลาย ๆ อย่างทั้งดินน้ำอากาศทำให้เกิดผลกระทบต่อสิงแวดล้อม คน สัตว์และธรรมชาติ

1.2 รูปแบบ

รูปแบบการสร้างสรรค์เป็นงานแบบจัดวาง โดยนำดินมาเป็นสื่อแทนความเจ็บปวดของดินที่เกิดจาการสร้างสะสมที่โดนกระทำของฝีมือมนุษย์ รูปแบบทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมแทนถึงแผ่นดินที่รองรับทุกอย่าง ทั้งดีและไม่ดี พื้นผิวที่ขรุขระมีร่องรอยของการกรีดบีมอัดและ แทรกตัวไปด้วยเม็ดพลาสติก ที่หลอมละลายจนกลายเป็นภาพของสารเคมี ทำให้เห็นถึงร่องรอยความเจ็บปวดของแผ่นดินการวางเป็นยาวสุดลูกตาเหมือนการสร้างสะสมมายาวนานมากโดยไม่ลดลงเลย ทำให้แผ่นดินที่มองสุดลูกตาเต็มไปด้วยขยะสารเคมี

1.3 การสื่อความหมาย

ผลลัพธ์ทางการสร้างสรรคยังคงขาดในเรื่องของการจัดการตัววัสดุและ วิธีการทำงานที่สามารถสื่ออารมณ์ได้อย่างดี เพราะวิธีการยังขัดแย้งกับแนวคิดจึงได้รับคำแนะนำ จากคณะ

อาจารย์ในเรื่องของการศึกษาอย่างจริงจังลงรากลึก เพื่อให้งานนำเสนอสารนั้น ออกมาตรงตามแนวคิดและ อารมณ์ที่จะสะท้อนให้เกิดการตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและตามมา

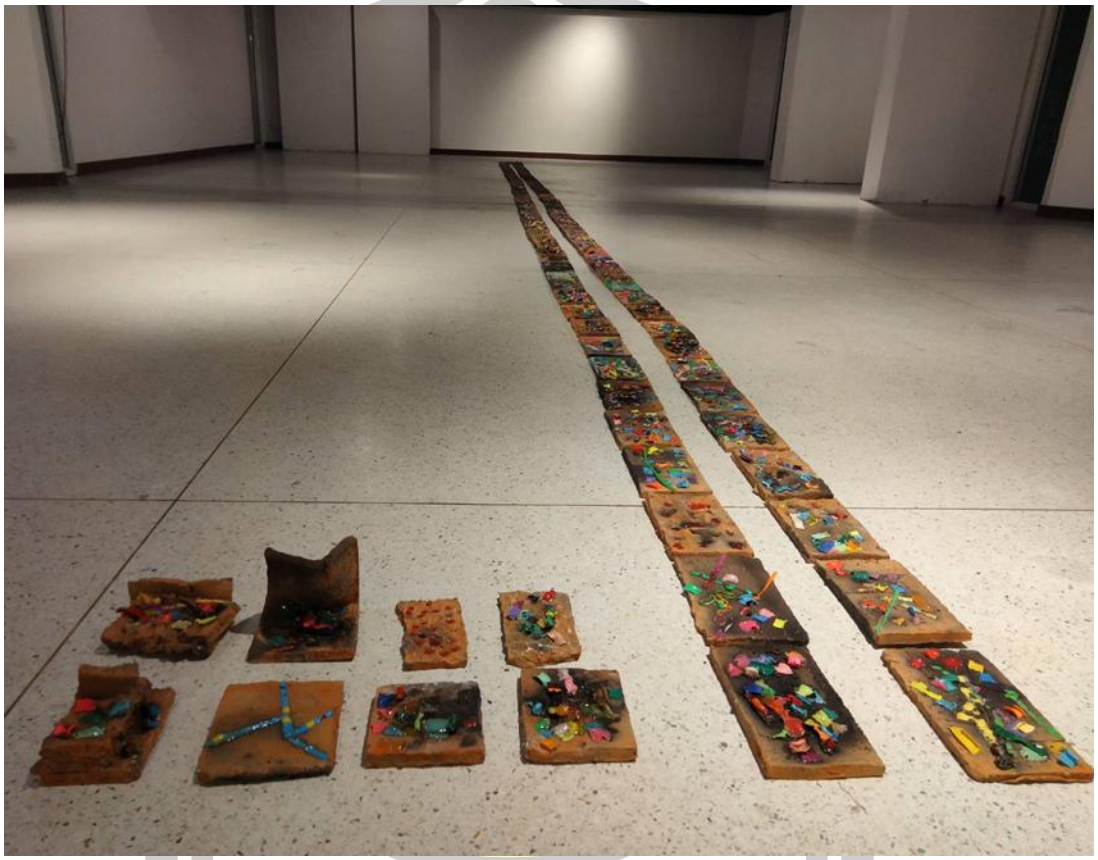

ภาพประกอบ 26 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 1

ชื่อผลงาน ความขัดแย้ง

ขนาด กว้าง ยาว 740 เซนติเมตร

เทคนิค ผสม

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

2. ผลงานชิ้นที่ 2

2.1 แนวคิด

ผลงานสร้างสรรค์ได้รับแนวคิดแรงบันดาลใจ จากความรู้สึกศรัทธาของตัวผู้สร้างสรรค์จากประสบการณ์ในชีวิตช่วงวัยเด็ก ที่ได้อยู่และซึมซับวัฒนธรรมประเพณีทางพุทธศาสนา จึงทำให้รู้สึกศรัทธาในพุทธศาสนา จึงมีความสนใจความงามที่เป็นรูปสัญลักษณ์แทนถึงความศรัทธา ที่เป็นสิ่งที่หลอมรวมผู้คน จึงทำให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้

2.2 รูปแบบ

รูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานเป็นการจัดแสดงแขวนบนผนัง จำนวน 5 ชิ้นเป็นงานที่ทำเพื่อสื่อถึงการบูชา สิ่งที่ศรัทธาด้วยเครื่องบูชาที่เรียกว่าขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ แล้วประกอบเข้ารวมเป็นตัวเราเป็นรูปแบบของงานประติมากรรมดินเผา 2 มิติรูปสามเหลี่ยม ดินที่เป็นตัวแทนการกำเนิด จนการดับสะหลายเหมือนหลักคำสอน สีเคลือบเปรียบได้เหมือนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคลือบศาสนาไว้เกิดเป็นความกลมกลืน รูปทรงสามเหลี่ยมคือการบูชาอย่างสูงสุด เปรียบเสมือนการมุ่งตรงหรือการมุ่งไป เหมือนพีระมิดคือการมุ่งสู่การบูชาพระเจ้าอย่างสูงสุด โดยได้รับรูปแบบแรงบันดาลใจจากเครื่องบูชาในวัฒนธรรมอีสาน คือ ขันหมากเบ่งที่เป็นเครื่องบูชา ที่มีทุกพิธีกรรมใช้เป็นตัวแทนสื่อถึงความศรัทธาในการบูชาอย่างสูงสุด

2.3 การสื่อความหมาย

สื่อให้เห็นถึงความศรัทธา ที่มีต่อพุธศาสนาในความรู้สึกของผู้สร้างสรรค์ การบูชาด้วยของที่เป็นตัวแทนของจิตใจร่างกายที่มุ่งตรงสู่สิ่งที่ตนเองปรารถนา สื่อเห็นถึงความศรัทธาในท้องถิ่นที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับรู้ที่ถ่ายถอดผ่านผลงานสร้างสรรค์

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

ภาพประกอบ 27 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 2
ชื่อผลงาน ร่องรอยของความศรัทธา
ขนาด กว้าง 52 เซนติเมตร สูง 52 เซนติเมตร
เทคนิค ดินเผาเคลือบสี Body Stain

3. ผลงานชิ้นที่ 3

3.1 แนวคิด

ผลงานสร้างสรรค์ได้รับแนวคิดแรงบันดาลใจ จากความรู้สึกศรัทธาของตัวผู้สร้างสรรค์จากประสบการณ์ในชีวิตช่วงวัยเด็ก ที่ได้อยู่และซึมซับวัฒนธรรมประเพณีทางพุทธศาสนา จึงทำให้รู้สึกศรัทธาในพุทธศาสนา จึงมีความสนใจความงามที่เป็นรูปสัญลักษณ์ แทนถึงความศรัทธาที่สิ่งที่หลอมรวมจิตใจของผู้คน ที่พบเห็นได้จึงทำให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้

3.2 รูปแบบ

เป็นงานประติมากรรม 2 มิติมีรูปทรงได้รับแรงบันดาลใจจากพระแผงนาดูน ที่มีความงามทางทัศนธาตุคือการจัดเรียงด้วยจังหวะการทำซ้ำ เพื่อให้สื่อความหมายถึงสัญลักษณ์ของความศรัทธาทางพุทธศาสนา โดยนำเรารูปแบบที่มีในพระพิมพ์ดินเผา จากอดีตนำมาจัดองค์ประกอบใหม่ ใช้วัสดุที่ให้ความหมายทางหลักธรรมคำสอนและความศรัทธาที่มีในท้องถิ่น เทคนิคการเผาแบบพื้นบ้านที่สื่อให้เห็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยการจัดวางเป็นรูปทรงของเจดีย์ซึ่งหมายถึงสิ่งที่เป็นศูนย์รวมและอนุสาวรีย์แห่งความศรัทธา

3.3 การสื่อความหมาย

ผลงานสร้างสรรค์สื่อให้เห็นถึงความศรัทธา ของผู้สร้างสรรค์ที่ได้รับรู้ผ่านประสบการณ์รูปแบบการบูชาสัญลักษณ์ที่ใช้แทนถึงความศรัทธา เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกความศรัทธาของผู้สร้างสรรค์ที่ได้รับโดยถ่ายทอดผ่านรูปแบบสัญลักษณ์วัสดุที่เป็นดินเผา ที่แฝงข้อหลักปรัชญาพุทธศาสนาความเป็นพื้นบ้านและตัวรูปแบบที่เป็นความงามที่สามารถน้อมนำความศรัทธา นำพาเข้าสู่ความดีงามในจิตใจได้

ภาพประกอบ 28 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 3
ชื่อผลงาน การก่อเกิดรูปแห่งความศรัทธา
ขนาด กว้าง 80 สูง 40 เซนติเมตร
เทคนิค ดินเผาแบบพื้นบ้าน

4. ผลงานชิ้นที่ 4

4.1 แนวคิด

แรงบันดาลใจได้จากทัศนะของผู้สร้างสรรค์ อันเกิดจากรูปทรงรูปเคารพรูปบูชาที่ผู้คนเคารพบูชา นำมาตีความขึ้นใหม่ตามทัศนะของผู้สร้างสรรค์เพื่อนำเสนอคุณค่าทางสุนทรียภาพจากจินตนาการและแนวคิดส่วนตัว ผู้สร้างสรรค์ได้กดพิมพ์เพื่อเป็นทัศนธาตุ ในลักษณะเป็นจุดแล้วค่อยนำมาจัดเรียงที่เป็นระเบียบ ที่มีความปราณีตค่อยก่อรูปจากจำนวนน้อย ๆ ต่อให้เป็นรูปของรูปทรงขนาดใหญ่ ที่แสดงถึงการหลอมรวมความศรัทธา

4.2 รูปแบบ

ผู้สร้างสรรค์สร้างรูปทรงขนาดเล็กโดยมีแรงบันดาลใจจากพระแผงนาดูน การก่อที่ทำให้เกิดเป็นรูปทรงจากขนาดเล็กรวมกันเป็นรูปทรงขนาดใหญ่ ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการกดพิมพ์พระจำนวนมากแล้วนำมาจัดเรียงใหม่ เพื่อแสดงถึงความศรัทธาของผู้คนเริ่มจากจุดเล็ก ๆ จนก่อตัวเป็นขนาดใหญ่จัดวางอย่างเป็นระเบียบและปราณีตที่ไม่จำกัดขอบเขตของจำนวน

4.3 การสื่อความหมาย

ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการจัดวางองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ที่เป็นจังหวะต่อเนื่องอย่างเป็นระเบียบ ให้เห็นถึงสภาวะของการมีสมาธิเสมือนตัวผู้สร้างสรรค์เองที่กำลังบริกรรมไปด้วยเป็นตัวแทนของจิตใจ

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

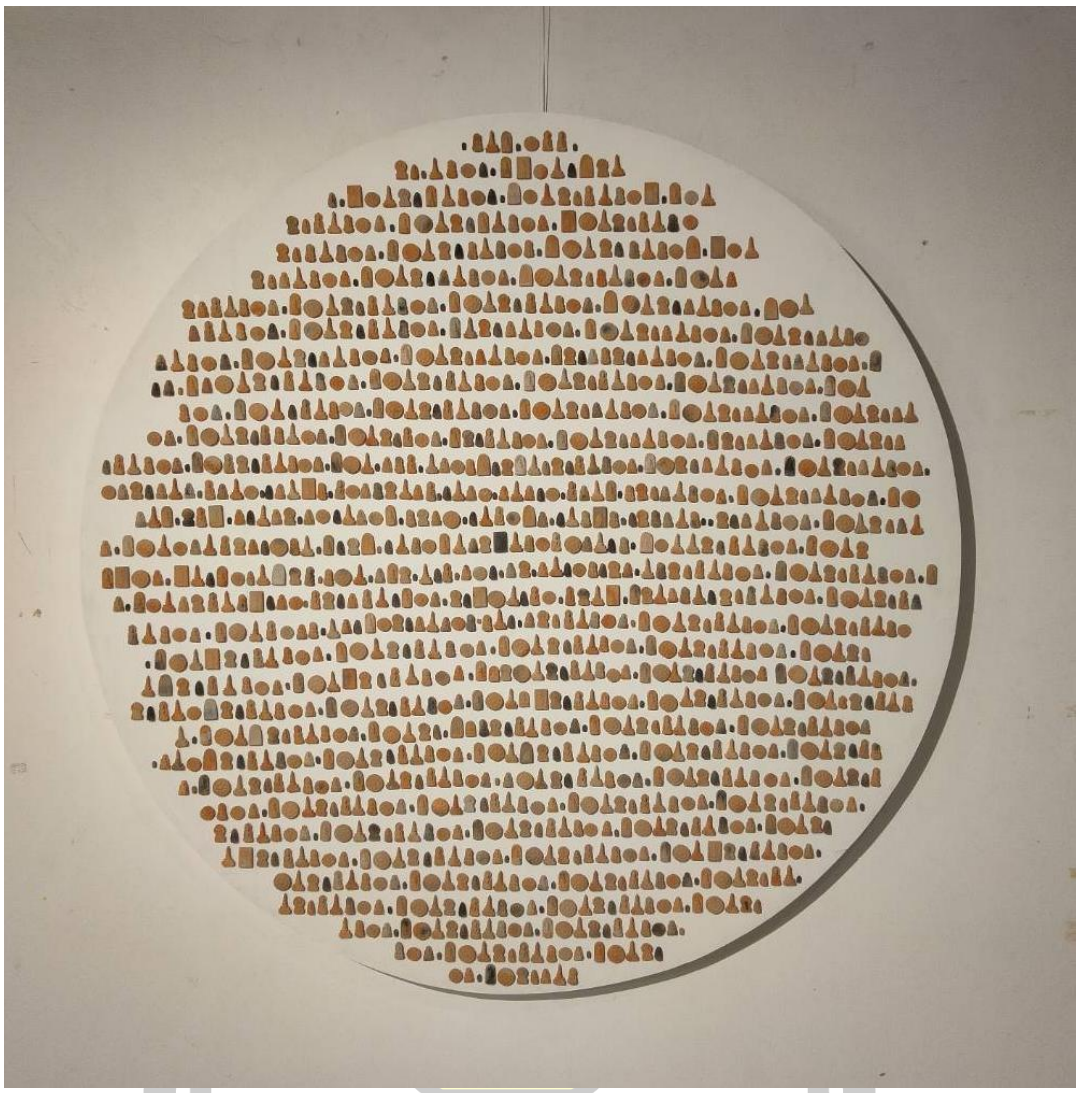

ภาพประกอบ 29 ผลงานสร้างสรรค์ก่อนวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 4
ชื่อผลงาน การก่อรูปของความศรัทธา
ขนาด กว้าง 50 สูง 60 เซนติเมตร
เทคนิค ดินเผาแบบพื้นบ้าน

ผลงานก่อนวิทยานิพนธ์ ได้แสดงถึงเรื่องราวของความศรัทธา ของผู้คนอันเป็นจุดหลอมรวมหัวในของผู้คนเข้าสู่ความดีงาม

หลังจากระยะการทำงานก่อนวิทยานิพนธ์ ผู้สร้างสรรค์เริ่มมีแนวทางที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้สร้างสรรค์ได้นำปัญหาที่เกิดในงานก่อนวิทยานิพนธ์ มาคิดวิเคราะห์และพัฒนา เช่น การเสริมข้อมูลทางด้านแนวคิดและทฤษฎีทางศิลปะ มาใช้ในการวิเคราะห์แล้วนำมาพัฒนารูปแบบและความหมายในงาน เป็นผลงานสร้างสรรค์ชุดวิทยานิพนธ์

ผลงานสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์

ผลงานชุดวิทยานิพนธ์ เป็นการถ่ายทอดสุนทรียที่ปรากฏบนพระพิมพ์ดินเผา ยุคสมัยทวารวดีที่เป็นรูปสัญญะแทนถึงความศรัทธา จากการพยายามคิดทบทวนข้อมูลเพื่อให้ประเด็นที่นำมาสร้างสรรค์นั้นชัดเจนมากขึ้น เทคนิควิธีการที่สอดคล้องกับเรื่องราวเนื้อหาแนวคิด จากการทำงานในระยะที่ผ่านมา ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาผลงาน จึงได้นำปัญหาที่ข้นพบที่ผ่านมานำมาพัฒนา เช่น การหาข้อมูลทฤษฎีทางศิลปะองค์ประกบทางทัศนธาตุ มาพัฒนาแนวความคิด ทั้งการวิเคราะห์ประเด็นของการตีความความศรัทธาสู่ภาษาภาพ ทางศิลปะเพื่อถ่ายทอดสภาวะความเป็นสมาธิที่เป็นสุนทรียทางใจของผู้สร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์มุ่งไปที่การวิเคราะห์ความศรัทธาจากรูปที่ปรากฏ ที่สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่สภาวะอันเป็นสุนทรียภายในใจ ผลงานชุดนี้นำเสนอเนื้อหาในทางรูปธรรม ที่สะท้อนเข้าไปสู่สภาวะในทัศนของผู้สร้างสรรค์ นำเสนอผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นข้อย่อย ดังนี้

1. ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 1

1.1 แนวคิด

ได้นำสัญลักษณ์ดอกไม้ที่ปรากฏในพระพิมพ์ดินเผา นำมากดพิมพ์แล้วทำการเผาสุมแบบพื้นบ้าน เพื่อที่จะเชื่อมโยงถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมในยุคทวารวดี แล้วสร้างเป็นรูปทรงทางทัศนธาตุในลักษณะเป็นจุดแล้ว นำมาจัดเรียงในลักษณะการซ้ำ โดยมีจุดกำเนิดจากจุดเล็ก ๆ แล้วเบ่งบานกระจายออกก่อตัวเป็นรูปทรงขนาดใหญ่ ในรูปฐานของเจดีย์ที่เป็นเหมือนจุดศูนย์รวมของความศรัทธาที่ให้แทนถึงความเบ่งบานของพุทธิปัญญา การเบ่งบานของความดีงาม

1.2 รูปแบบ

สื่อผสม 2 มิติ สร้างรูปทรงขนาดเล็กทางทัศนธาตุในลักษณะแบบจุด ผู้สร้างสรรค์ทำการกดพิมพ์ด้วยดินแล้วเผา เป็นรูปทรงของดอกไม้จำนวนมาก แล้วนำมาจัดองค์ประกอบใหม่ มีจุดกึ่งกลางและเบ่งบานกระจายออก บนรูปฐานของเจดีย์เพื่อให้แทนถึงจุดที่เป็นจุดศูนย์รวมของความศรัทธาและเป้าหมายที่บงบอกถึงคุณค่าที่ปรากฏทางความรู้สึกภายในใจ

1.3 การสื่อความหมาย

ผลงานสร้างสรรค์เพื่อสื่อให้เห็นถึงความศรัทธาในทัศนของผู้สร้างสรรค์ จากการตีความความศรัทธานำไปสู่ภาพที่เป็นการสื่อถึงความเบ่งบานของความศรัทธาของผู้คน ที่น้อมนำเข้าไปสู่จุดหมายที่แท้จริงของพุทธศาสนา คือ พุทธิปัญญา

ภาพประกอบ 30 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 1

ชื่อผลงาน รูปแห่งความศรัทธา 1

ขนาด กว้าง 230 เซนติเมตร สูง 230 เซนติเมตร

เทคนิค ผสม

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

2. ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 2

2.1 แนวคิด

ดอกไม้ที่ปรากฏในพระพิมพ์ดินเผา ที่มีการสร้างขึ้นเพื่อเป็นการบูชา และสัญลักษณ์แห่งปัญญา นำมาจัดองค์ประกอบขึ้นใหม่เพื่อให้เห็นทัศนของผู้สร้างสรรค์ ในการวิเคราะห์ตีความความศรัทธา นำมาสู่การการสร้างสภาวะที่เป็นสมาธิจากการจัดองค์ประกอบทางทัศธาตุ ด้วยจุด

2.2 รูปทรง/ รูปแบบทางศิลปะ

เป็นงานสื่อผสม 2 มิติ โดยการกดดินด้วยพิมพ์แล้วเผาด้วยวิธีการเผาสุมแบบพื้นบ้าน แล้วจึงทำการติดเรียงเป็นจังหวะซ้ำ ๆ อย่างเป็นระเบียบ จัดวางให้เกิดรูปทรงจากพื้นที่ว่างและขนาดของวัตถุจนปรากฏเป็นรูปความศรัทธาของผู้คนที่มีความใกล้เคียงความเป็นพุทธมากที่สุดในทางรูปธรรม

2.3 การสื่อความหมาย ผลงานสร้างสรรค์เพื่อสื่อถึงสภาะการทำสมาธิภายในใจของผู้สร้างสรรค์เองผ่านภาษาภาพที่เป็นรูปแห่งความศรัทธา

2.4 พัฒนาการ ปัญหาที่ค้นพบผลงานชุดนี้ยังขาดการวิเคราะห์ความหมายอย่างลึกซึ้ง ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ไม่ส่งผลต่อคอนเซ็ปต์มากพอ เพิ่มเติมความระเอียดเพื่อผลงานที่สมบูรณ์มากขึ้น

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

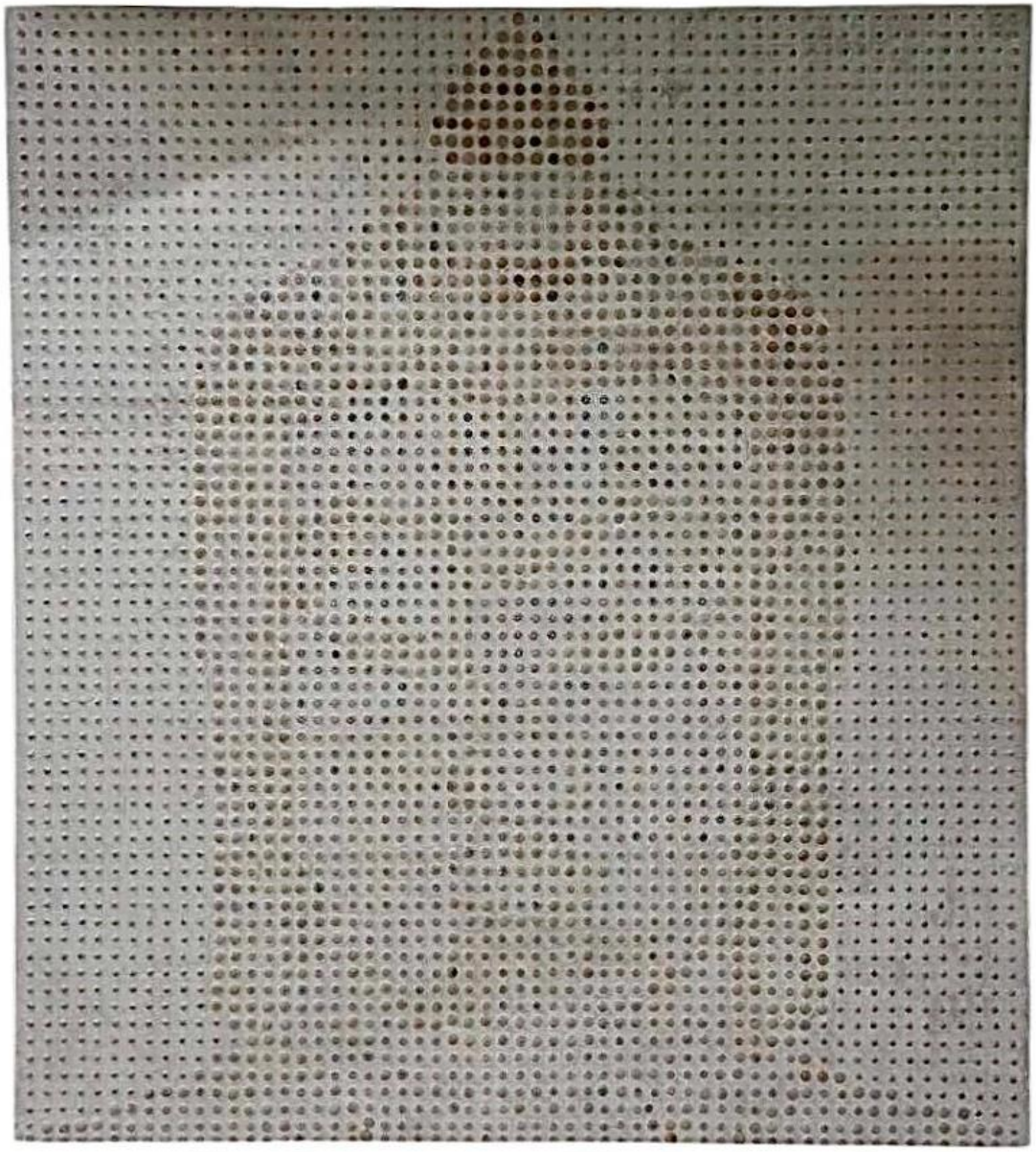

ภาพประกอบ 31 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 2

ชื่อผลงาน รูปแห่งความศรัทธา 2

ขนาด กว้าง 180 เซนติเมตร สูง 200 เซนติเมตร

เทคนิค ผสม

พหุน ปณ ฑิ โต ชเ

3. ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 3

3.1 แนวคิด

จากตัวอักษรที่มีการจารึกบนแผนหลังพระพิมพ์ ที่เปรียบเสมือนการเดินทางของพระธรรมคำสอน ที่เป็นหลักการปฏิบัติที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา เป็นหลักที่สามารถน้อมนำสู่ความดีงามที่สภาวะที่เกิดขึ้นภายในใจ

3.2 รูปแบบ

ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการกดพิมพ์เป็นอักษรตัวธรรมที่มีความหมาย อ่านว่า พุทโธ ด้วยดินแล้วเผาด้วยการเผาสุมแบบพื้นบ้านจึงนำมาจัดองค์ประกอบทางทัศนธาตุในเรื่องการจุดแบบซ้ำอย่างต่อเนื่องที่เป็นระเบียบเป็นจังหวะนิ่งอย่างสม่ำเสมอเพื่อสื่อถึงสภาวะความเป็นสมาธิผ่านการบริกรรมด้วยการมีสติจดจ่อทุกขณะ

3.3 การสื่อความหมาย ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้เพื่อสื่อให้เห็นถึงสภาวะความเป็นสมาธิภายในใจของตัวผู้สร้างสรรค์ผ่านรูปคำบริกรรมที่มาจากการตีความความศรัทธาของผู้คน

2.4 พัฒนาการ พบปัญหาการตีความที่ยังไม่ลึกซึ้งถึงแก่นแท้จึงต้องเพิ่มเติมในเรื่องของการวิเคราะตามหลังวิชาการ ปรัชญาพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และเทคนิควิธีการสร้างสรรค์เพิ่มความละเอียด แก้ไขส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์เพื่อให้ผลงานสามารถสื่อผลตามแนวความคิด

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

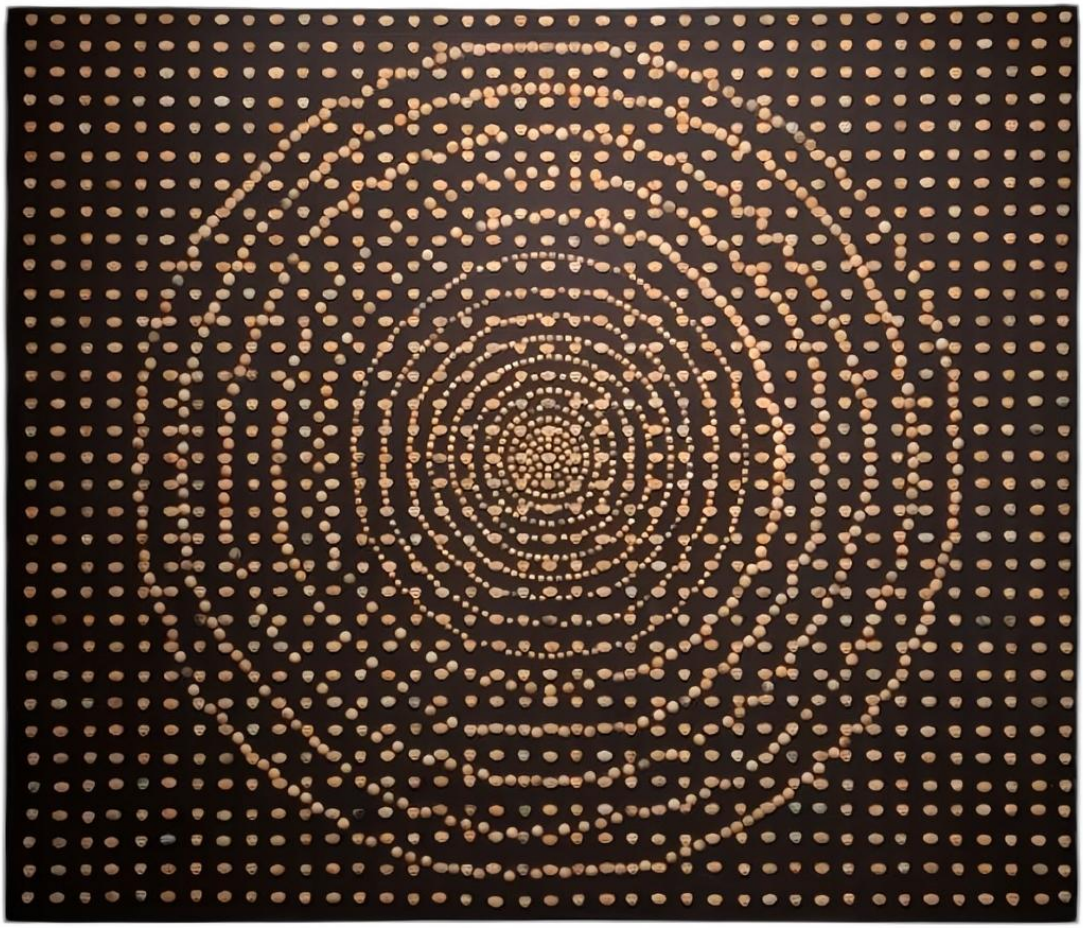

ภาพประกอบ 32 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 3

ชื่อผลงาน รูปแห่งความศรัทธา 3

ขนาด กว้าง 200 สูง 170 เซนติเมตร

เทคนิค ผสม

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

4. ผลงานวิทยานิพนธ์ ชิ้นที่ 4

4.1 แนวคิด

ผลงานสร้างสรรค์ได้จากความศรัทธาอันยิ่งใหญ่ของสรรพสัตว์ที่นับประมาณไม่ได้ ในจักรวาลนี้ล้วนแล้วตั้งความปรารถนาที่มีศรัทธาเป็นที่ตั้งแห่งความหวัง

4.2 รูปแบบ

ผลงานสร้างสรรค์เป็นงาน สื่อผสม 2 มิติ เป็นการจัดภาพที่ได้รับแรงบันดาลใจจากมันดาลา มณฑลแห่งจักรวาล โดยการใช้ทัศธาตุเรื่อง จุด นำมาจัดองค์ประกอบใหม่ทางทัศนศิลป์ในรูปแบบ จังหวะการซ้ำอย่างต่อเนื่อง ที่ลายล้อมจุดศูนย์กลางที่ให้ความหมาย และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงแนวคิดการตั้งความศรัทธาเพื่อสิ่งที่ปรารถนาของสรรพสัตว์ ที่นำไปสู่ภาวะของการรู้แจ้ง

4.3 การสื่อความหมาย

การจัดเรียงจุดที่เป็นจังหวะการซ้ำที่ลายล้อมจุดศูนย์กลาง เป็นเหมือนการนำพาเข้าสู่แก่นเป้าหมายที่เหมือนการแสดงออกของภาวะรู้แจ้ง เพื่อสื่อให้เห็นถึงสภาะที่เป็นสมาธิ การเบ่งบานออกของพุทธิปัญญาผ่านการจุดซ้ำ ๆ อย่างเป็นระเบียบ ที่มีความประณีตกระจายขยายออก ทำให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่ความดีงามของจิตใจ

4.4 พัฒนาการ ผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 4 ได้รับการแนะนำเพิ่มเติมจากชุดที่ 1, ชุดที่2, และชุดที่3. เพิ่มเติมแนวคิดของการตีความความศรัทธาอย่างลึกซึ้ง ให้ออกมาสู่ภาษาภาพที่เป็นเชิงสัญลักษณ์เพื่อให้งานสร้างสรรค์ที่เกิดการปะทะความรู้สึก และเชื่อมโยงความรู้สึกกับผู้ที่มาชมผลงานมากขึ้น

พหุน ปณ ฑิโต ชีเว

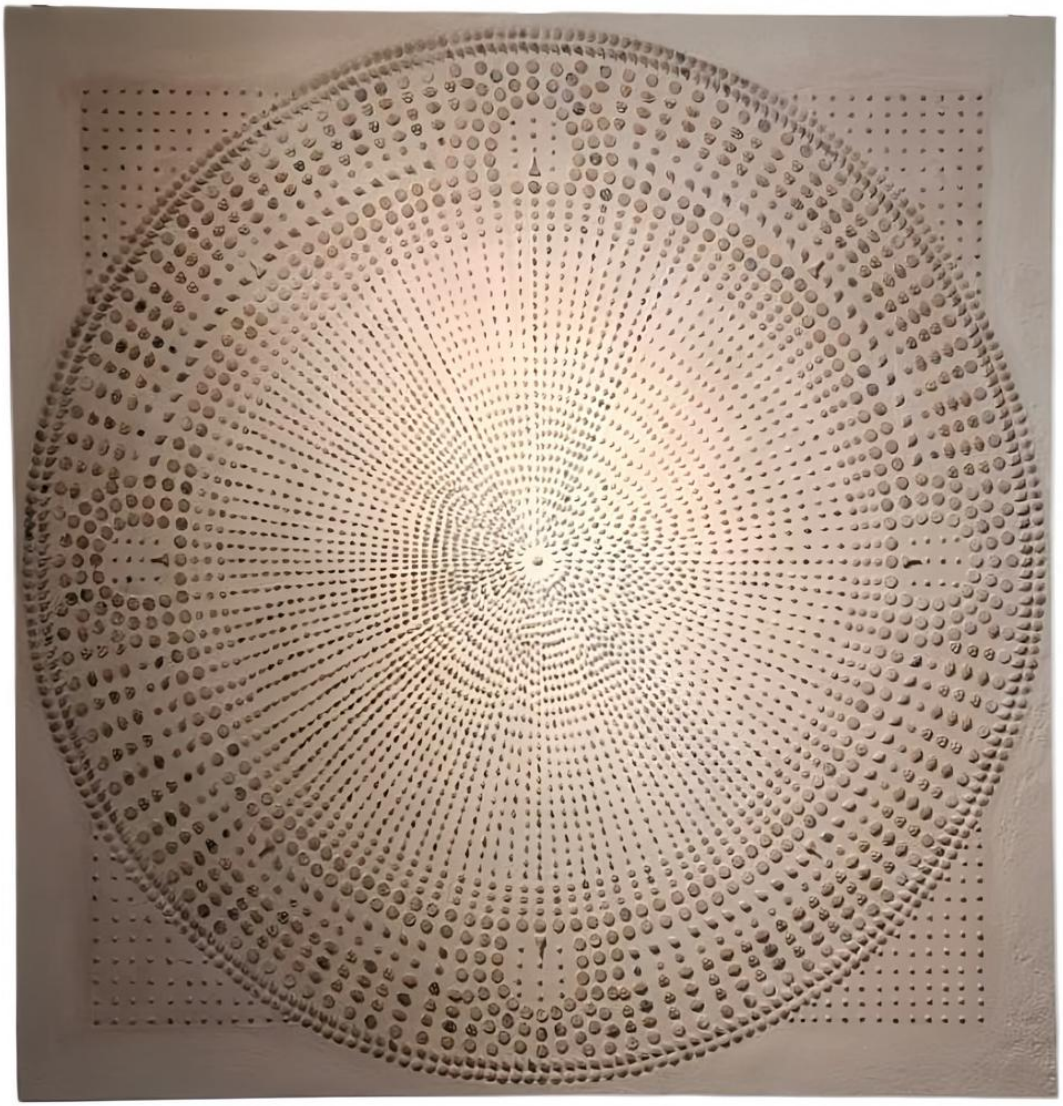

ภาพประกอบ 33 ผลงานวิทยานิพนธ์ ชุดที่ 4
ชื่อผลงาน จักรวาลแห่งศรัทธา 4
ขนาด กว้าง 200 เซนติเมตร สูง 200 เซนติเมตร
เทคนิค ผสม

สรุปจากการศึกษานำไปสู่การพัฒนางานวิทยานิพนธ์จำนวน 4 ชุด ทำให้ผู้สร้างสรรค์ได้มองเห็นถึงความศรัทธาที่เป็นแก่นแท้ และยังเป็นแรงผลักดันให้ผู้คนทำความดี มีแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย

ผลงานวิทยานิพนธ์ ได้แสดงถึงเรื่องราวของความศรัทธา ในทัศนของผู้สร้างสรรค์ที่ตีความความศรัทธาออกมาเป็นภาษภาพที่แสดงให้เห็นคุณค่าทางความงาม ของความศรัทธาของผู้คนอันเป็น

จุดหลอมรวมหัวใจของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่มีจุดมุ่งหมายสู่ความดีงามภายในใจผลงานวิทยานิพนธ์ ได้แสดงถึงเรื่องราวของความศรัทธา ในทัศนของผู้สร้างสรรค์ที่ตีความความศรัทธาออกมาเป็นภาษภาพที่แสดงให้เห็นคุณค่าทางความงาม ของความศรัทธาของผู้คนอันเป็นจุดหลอมรวมหัวใจของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่มีจุดมุ่งหมายสู่ความดีงามภายในใจ

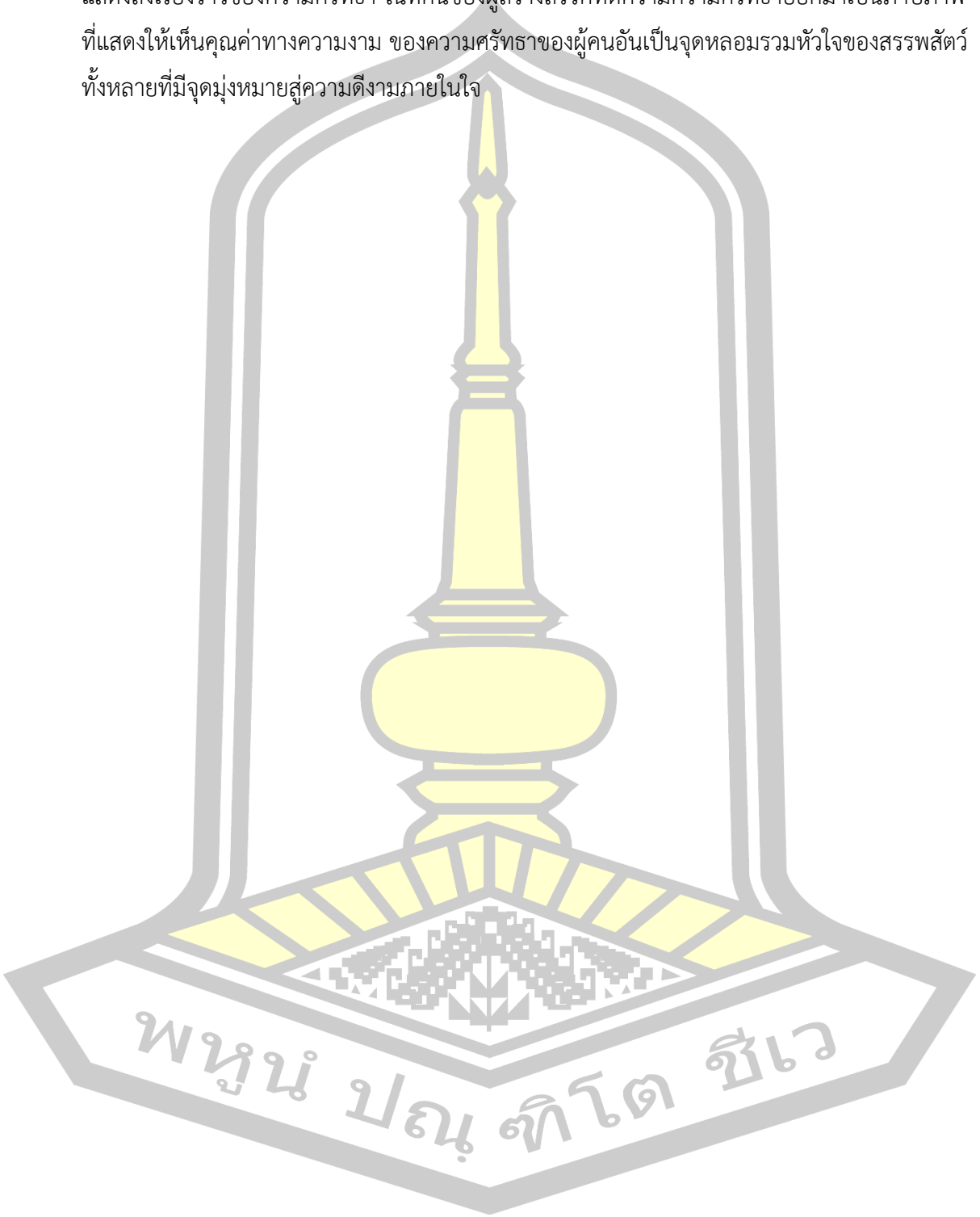

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ผลงานเรื่อง รูปแห่งความศรัทธา มีจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ สรุปผลการสร้างสรรค์ การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์

1. เพื่อศึกษาเนื้อหารูปแบบและสุนทรียภาพของพระพิมพ์ดินเผา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ที่สื่อถึงรูปสัญลักษณ์แห่งความศรัทธา

สรุปผล

วิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแห่งความศรัทธา สามารถสรุปผลการศึกษาและการสร้างสรรค์ได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่าพระพิมพ์พระแผง แสดงถึงรูปรอยแห่งประวัติศาสตร์และความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรม ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาและสืบทอดพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์ที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาพุทธศาสนา การวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ศิลปวัตถุ ยังทำให้ได้พบเห็นคุณค่าทางสุนทรียะ ที่เป็นภาษาภาพที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดีงามที่เป็นสภาวะภายในใจของผู้สร้างสรรค์

2. ผลการสร้างสรรค์

งานสร้างสรรค์ชุดนี้เป็นการถ่ายทอดสุนทรียะที่ปรากฏในทรรศนะของผู้สร้างสรรค์จากพระพิมพ์ดินเผา อารยธรรมยุคสมัยทวารวดีที่เป็นรูปสัญญะแทนถึงความศรัทธา ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชนผู้คน วัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางใจ ที่ผ่านประสบการณ์ความรู้ ความคุ้นเคย สะท้อนถึงเรื่องราวและความผูกพันธ์ทางพุทธศาสนากับตัวผู้สร้างสรรค์ การใช้ข้อมูลเอกสารในการพัฒนาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ช่วยเสริมให้การสร้างสรรค์มีความสมบูรณ์มากขึ้น องค์ประกอบของผลงานได้รับการพัฒนาให้สื่อความหมายลึกซึ้ง อันเป็นภาษาภาพที่สะท้อนสภาวะของสุนทรียะทางใจ ผ่านรูปที่

ปรากฏในทางทัศนศิลป์ องค์ประกอบรายละเอียดที่ช่วยสร้างอารมณ์และความรู้สึกแก่ผู้ชมผ่านผลงานสื่อผสม 2 มิติ จำนวน 4 ชิ้น

ผู้สร้างสรรค์มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความศรัทธา ที่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างรูปวัตถุกับสุนทรียะที่เกิดขึ้นภายในใจของผู้คน ผ่านการศึกษาข้อมูล และกระบวนการสร้างสรรค์ที่ปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผลงานสมบูรณ์ที่สุดและเพื่อให้แนวคิดชัดเจน โดยเน้นการวิเคราะห์จากความศรัทธาผ่านทัศนคติส่วนตัวของผู้ศร้างสรรค์ เพื่อสะท้อนคุณค่าทางใจอันได้จากการเข้าถึงสภาวะที่ลึกซึ้งในหลักพุทธปรัชญา

จากการที่ได้ศึกษาพุทธศาสนา ในรูปแบบที่เป็นรูปสัญลักษณ์หรือรูปที่ปรากฏอันเป็นที่มาของความศรัทธา การหลอมรวมจิตใจของผู้คน และยังเปรียบเสมือนตัวแทนของความดีงามอันเป็นคุณค่าที่จะน้อมนำเข้าสู่แก่นแท้ของพุทธศาสนาได้

อภิปรายผล

วิทยานิพนธ์การสร้างสรรค์ผลงานเรื่อง รูปแห่งความศรัทธา จากข้อสรุปผลการสร้างสรรค์ผู้สร้างสรรค์นำมาอภิปรายผลตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผลการสร้างสรรค์

ผลงานชุดนี้มุ่งเน้นนำเสนอสุนทรียะที่เกิดจากการวิเคราะห์ ความศรัทธาของผู้คนในหลักของปรัชญาพุทธศาสนา ผลงานแสดงให้เห็นถึงคุณค่าที่เกิดจากการมองให้ถึงแก่นที่แฝงไว้อย่างแท้จริง ในเชิงศิลปะผลงานชุดนี้มีความใกล้เคียงกับแนวคิดของศิลปะในเชิงสัญลักษณ์นิยม หรือศิลปะเชิงแนวคิดที่ใช้รูปสัญลักษณ์เป็นสื่อแทนความหมายของผลงาน

- แบบอย่างของงานศิลปะ (Styles of Art) มีความเชื่อมโยงกับศิลปะที่เป็นสื่อผสม ที่สะท้อนหลักการของพุทธศาสนาที่แฝงไว้ในรูปวัตถุ และสุนทรียะที่เกิดขึ้นในใจ ที่สามารถเห็นได้จากผลงานศิลปะที่ร่วมสมัยศิลปะแนวไทยประเพณี และแนวหลักปรัชญาชีวิต เช่น ทรงเดช ทิพย์ทอง คามิน เลิศชัยประเสริฐ ที่เน้นการวิเคราะห์ทำความเข้าใจสภาวะที่เป็นแก่นอย่างแท้จริงปัจจุบันขณะ

- การใช้ทัศนธาตุ และการจัดองค์ประกอบศิลป์ ใช้องค์ประกอบทางทัศนธาตุที่เป็น จุด เส้น สี พื้นผิว นำมาจัดองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ในรูปของจังหวะการทำซ้ำอย่างต่อเนื่อง ที่ทำให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่จากการจัดเรียงตังของวัตถุ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางสุนทรียะที่ได้จากสภาวะของการบริกรรมที่มีสติกำหนดรู้ทุกขณะจิต

- การสื่อความหมายและสาระในผลงานชุดนี้ สะท้อนความเป็นตัวตนของผู้สร้างสรรค์เองสภาวะที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ที่มีสติกำหนดรู้ทุกการกระทำก่อให้เกิดเป็นสภาวะของ

สมาธิที่มาจากการวิเคราะห์ปรัชญาที่แฝงอยู่ที่ข้ามผ่านตัววัตถุเข้าสู่หลักการที่แท้ จะทำให้คนที่ดูงานได้เห็นถึงคุณค่าทางสุนทรียะภาพของผลงานอันเกิดจากภาพทางทัศศิลป์ ที่เชื่อมโยงทั้งวิถีชีวิตร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมที่มีต่อพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิด สัญลักษณ์นิยม (Symbolism) ความคิดทางเจตภาพ (spirituality) ทางจินตนาการ และทางความฝัน ทางที่นำไปสู่สัญลักษณ์นิยม ความศรัทธา นับเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนที่ควรยึดถือไว้ เพราะเป็นหลักยึดให้ผู้คนระลึกถึงคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หากขาดซึ่งความศรัทธาแล้วมนุษย์คงเปรียบได้กับเรือที่ไม่มีหางเสือนำทางชีวิต

- การเร้าอารมณ์ความรู้สึก (Emotional) การใช้สัญลักษณ์ที่ปรากฏบนพระพิมพ์สร้างเป็นองค์ประกอบทางทัศนธาตุทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงสุนทรียะทางใจ ความดีงาม เป้าหมายที่เป็นแก่นแท้ สอดคล้องกับ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) การมีอยู่จริงของปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้มนุษย์สร้างสัญลักษณ์ การดำรงอยู่ของสัญลักษณ์แบบแผนการกระทำ

- คุณค่าของผลงานด้านอารมณ์ความรู้สึก วัฒนธรรมประเพณี สอดคล้องกับหลักการงานศิลปะการสื่ออารมณ์และคุณค่าทางด้านสุนทรียะ ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดีงามทั้งทางกายภาพและภายในใจ

2. ข้อค้นพบ/ความรู้ใหม่

-ข้อค้นพบแนวคิดเรื่องของความหมาย ที่แฝงไว้ในการสร้างพระพิมพ์พระเครื่องอย่างลึกซึ้งที่เป็นการสืบทอดพุทธศาสนา และยังเป็นสิ่งที่จรรโลงใจทำให้ผู้คนตระหนักถึงการสร้างคุณงามความดีรูปแบบสไตล์ศิลปะแบบสื่อผสม ที่ใช้ดินเผาและหลักองค์ประกอบทางทัศนธาตุเป็นตัวถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกความเป็นต้นแบบได้รับอิทธิพลจาก Symbolism

3. บทวิเคราะห์ผลกระทบต่อสังคม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาผลงานสามารถสะท้อนความศรัทธาที่เกิดจากความเพียรที่ปรากฏในงาน ความงามที่เป็นสื่อให้ผู้ชมได้ตระหนักถึงคุณค่าทางศิลปะ การที่ผู้ชมได้ดูและคิดวิเคราะห์ตามเกิดการตีความ จนมองลึกเข้าไปถึงแก่นของผลงานได้ และเชื่อมอารมณ์ของผู้ชมได้โดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์คล้ายคลึงกับผู้สร้างสรรค์ ผลงานเป็นสื่อให้ช่วยส่งต่อแนวคิดและวิทยานิพนธ์นี้สามารถใช้เป็นกรณีศึกษา สำหรับนักศึกษาศิลปะในการใช้ข้อมูลวิชาการมาสนับสนุนแนวคิดทางศิลปะ

ข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์ชุดนี้ผู้สร้างสรรค์มีข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่สนใจงานสร้างสรรค์รูปแบบหรือใกล้เคียงกัน ประเด็นที่ควรศึกษาพัฒนาต่อยอดได้แก่ ศึกษาหลักการ ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ทฤษฎีความศรัทธา อัตลักษณ์ทางอารยธรรมในบริบทที่หลากหลาย สำรวจ

การใช้สื่อใหม่ ๆ วัสดุที่จะสื่อสารความหมายที่ตรงตามแนวคิด ที่จะทำให้เข้าถึงผู้ชมได้กว้างยิ่งขึ้น เช่น นิทรรศการที่มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนดู องค์ประกอบที่สร้างความรู้สึกทางสุนทรียะและปรับปรุงเพื่อการสื่อสารที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

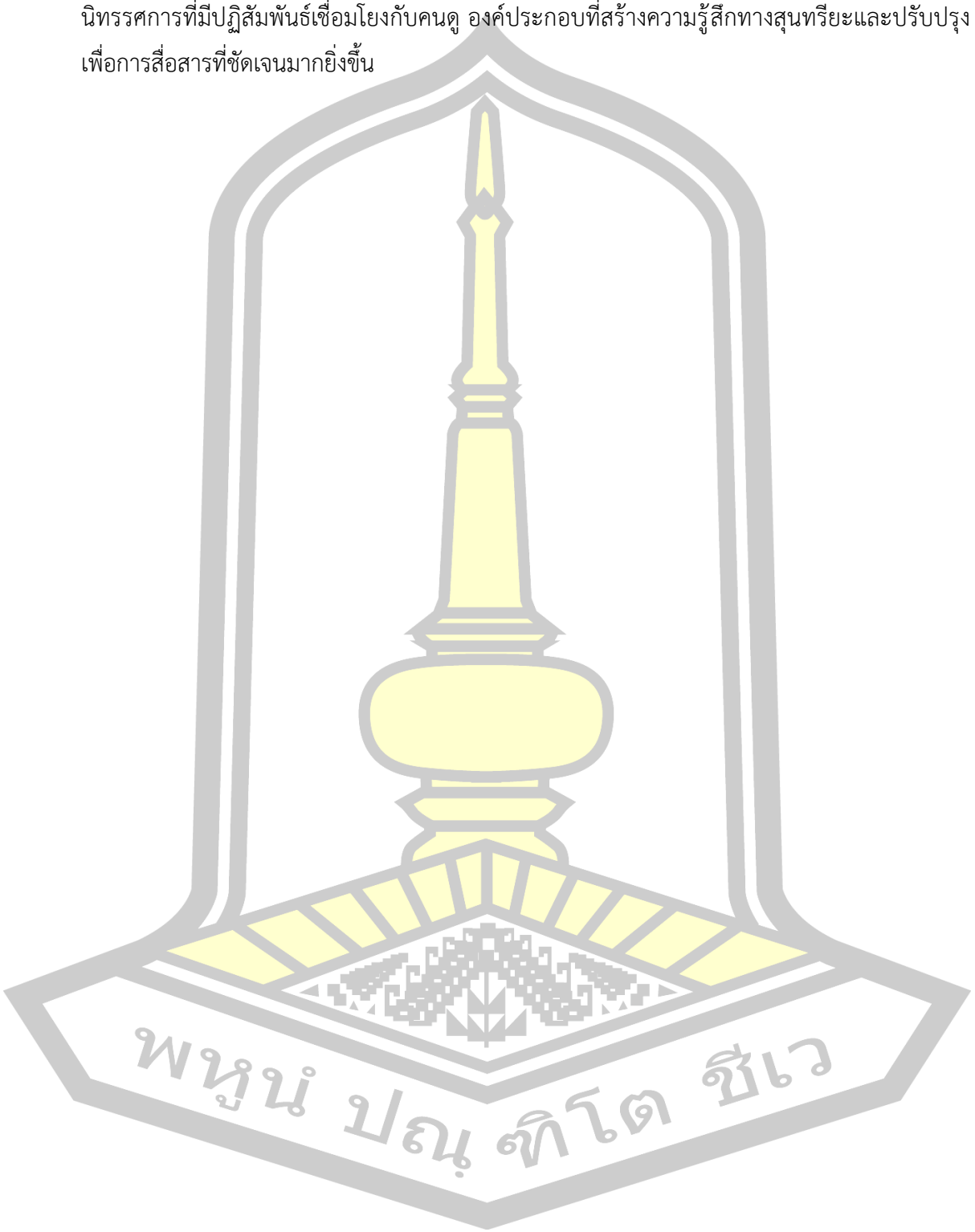

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กำจร สุนพงษ์ศรี. (2541). *ทรรศนะ ศิลป์. สำนักพิมพ์สิปประภามูลนิธิพิพิธภัณฑ์ศิลปะพระราม 9*. https://www.rama9art.org/artisan/artdb/artists/home

คำนวล คำมณี. (2560). แนวคิดพุทธปรัชญาในวรรณกรรมหนังสือบุดเรื่องท้าวชมพูฉบับสถาบันทักษิณคดีศึกษา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, *13*(2), 107.

นิยม วงศ์พงษ์คำ. (2545). *พระไม้อีสาน.* สำนักพิมพ์โรงพิมพ์ศิริภัณฑ์ ออฟเซ็ท.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2557). *ผี วิถีคน.* สำนักพิมพ์กากะเยีย.

พรแก้ว อ่อนน้อย. (2561). *ร่องรอยแห่งความเชื่อศรัทธา ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา* [ศิลปะนิพนธ์ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระทวี โกวิโท (รัชชะ), สุวิน ทองปั้น, จรัส ลีกา, และพระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร. (2563). การศึกษาวิเคราะห์ความงามพระพิมพ์ดินเผากรุพระบรมธาตุนาดูนตามทัศนะจิตนิยม. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*, *7*(3), 329–330.

วิทยาลัยช่างศิลปะ. (2544). http://bpi.ac.th/subsite/cfa/honor.html

วิชัน วิเทศ. (2564). *อมตพระกรุนาดูน*. สำนักพิมพ์สารคามการพิมพ์.

วิเชียร แสนมี. (2559). *พัฒนาการในการสร้างพระเครื่องในภาคอีสาน* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น].

สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์. (2566). *เทวรูป, ประติมานวิทยาฮินดูจากประติมากรรมชิ้นเอกในศิลปะอินเดีย*. https://thesiamsociety.org/th/activity

สรวิชญ์ วงษ์สะอาด. (2562). ปรัชญาชีวิตตามแนวคิดทางพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง วิจัยสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและสังคมไทยสู่* Disruptive Society (น. 1531). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. https://publication.npru.ac.th/bitstream/123456789/779/1

สุธีร์ รัตน์สุข. (2546). *เครื่องปั้นดินเผา*. สำนักพิมพ์ หจก.เพชรกะรัต สตูดิโอ.

สุมาลี เอกชนนิยม. (2548). *ฮูปแต้มอีสาน.* สำนักพิมพ์มติชน.

อัญชิสา ศรีสมุทร. (2559). *จิตวิญญาณแห่งศรัทธา* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].

อารยา ราษฎร์จำเริญสุข. (2548). *(ผม)เป็นศิลปิน.* สำนักพิมพ์มติชน.

ArtBangkok.com. (2567, ตุลาคม 19). ปัจจุบันที่ไร้กาลเวลา. https://www.artbangkok.com/?p=43790

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	กฤษณะ การผุด
วันเกิด	26 สิงหาคม 2541
สถานที่เกิด	จังหวัดกาฬสินธุ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	20 หมู่ 1 บ้านนามะเขือ ตำบลนามะเขือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
ประวัติการศึกษา	-พ.ศ. 2564 หลักสูตร ศิลปบัณฑิต (ศล.บ.) สาขาวิจิตรศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม -พ.ศ. 2568 หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต (ศป.ม.) สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พหูน ปณฺ ฑิโต ชีเว